

Poutní kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře

„list zadání“ – z rubu

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je původní a zpracoval jsem ji samostatně. Prohlašuji, že citace použitých pramenů je úplná, že jsem v práci neporušil autorská práva (ve smyslu zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů, v platném znění, dále též „AZ“).

Souhlasím s umístěním bakalářské práce v knihovně VŠPJ a s jejím užitím k výuce nebo k vlastní vnitřní potřebě VŠPJ .

Byl jsem seznámen s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje AZ, zejména § 60 (školní dílo).

Beru na vědomí, že VŠPJ má právo na uzavření licenční smlouvy o užití mé bakalářské práce a prohlašuji, že **s o u h l a s í m** s případným užitím mé bakalářské práce (prodej, zapůjčení apod.).

Jsem si vědom toho, že užít své bakalářské práce či poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠPJ, která má právo ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, vynaložených vysokou školou na vytvoření díla (až do jejich skutečné výše), z výtěžku dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence.

V Jihlavě dne 1. 12. 2013

.....

Podpis

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucí bakalářské práce paní PhDr. Vlastě Novotné za cenné rady, připomínky a trpělivost, kterou mi věnovala při vedení této práce. Dále děkuji kastelánce poutního kostela na Zelené hoře paní Kateřině Šedo za ochotu při provádění dotazníkového šetření a poskytnutí mnoha důležitých informací.

V Jihlavě 1. 12. 2013

VYSOKÁ ŠKOLA POLYTECHNICKÁ JIHLAVA

Katedra cestovního ruchu

**Poutní kostel sv. Jana Nepomuckého
na Zelené hoře**

Bakalářská práce

Autor: Aleš Wasserbauer

Vedoucí práce: PhDr. Vlasta Novotná

Jihlava 2014

Abstrakt

Wasserbauer, Aleš: Poutní kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře. Bakalářská práce. Vysoká škola polytechnická Jihlava. Katedra cestovního ruchu. Vedoucí práce: PhDr. Vlasta Novotná, Stupeň odborné kvalifikace: bakalář.

Jihlava 2013, 79 stran

Tato bakalářská práce se zabývá unikátní památkou ve slohu barokní gotiky zapsanou na seznamu UNESCO poutním kostelem sv. Jana Nepomuckého na Zelené Hoře. Hlavním cílem této práce je analyzovat současné a budoucí možnosti využití této památky pro cestovní ruch s hlavním důrazem na sakrální cestovní ruch. Teoretická část práce seznamuje čtenáře se základními fakty poutního kostela, jako jsou poloha, historie, stavební kompozice. V další části je čtenář obeznámen s pojmem sakrální cestovní ruch. Základem praktické části je terénní výzkum. Z takto získaných informací je definován typický návštěvník a jeho vztah k církevní turistice a zároveň vyhodnocen celkový potenciál této památky směrem k církevní turistice.

Výsledky práce by měly primárně posloužit novému vlastníku a provozovateli poutního kostela Římskokatolické farnosti Nanebevzetí panny Marie sídlící v areálu bývalého cisterciáckého kláštera nyní zámku ve Žďáru nad Sázavou.

Klíčová slova: poutní kostel na Zelené hoře, Sakrální cestovní ruch, církevní turistika, dotazníkové šetření, typický návštěvník, potenciál

Abstract

Wasserbauer Aleš: Pilgrimage castle Saint Jan Nepomucký on the Green hill. Bachelor's work. Polytechnic university in Jihlava. Tourist trade department. Head of bachelor's work : PhD Vlasta Novotná, Special qualification degree: bachelor. Jihlava 2013. 79 pages

This bachelor's work deals with a unique sight in baroque- gothic style registered in UNESCO list called Pilgrimage castle Saint Jan Nepomucký on the Green hill. Main goal of this work is to analyse contemporary and future possibilities of utilization of this sight for tourist trade, emphasizing mainly sacred tourist trade. Theoretical part introduces basic facts of this sight e.g. location, history and building composition. Sacred tourist trade concept is introduced in the next part. Fundamental of the practical part is off-the-road survey. From this information is defined a typical visitor and his relation to ecclesiastical tourism. Simultaneously is evaluated the potential of this sight towards ecclesiastical tourism.

Results of this work should mainly serve contemporary owners and keepers of Pilgrimage castle Roman Catholic parish Assumption virgin Mary, which is located in former Cistercian monastery, nowadays castle in Žďár nad Sázavou.

Key words: Pilgrimage castle in the Green hill, sacred tourist trade, ecclesiastical tourism, questionnaire survey, typical visitor, potential.

Předmluva

Poutní kostel svatého Jana Nepomuckého na Zelené hoře ve Žďáru nad Sázavou je jednou z nejvýznamnějších barokně gotických staveb světového významu. Je výsledkem neobyčejného lidského umu a vynalézavosti. Zároveň lze tuto památku považovat za největší dílo a duchovní odkaz geniálního českého barokního architekta Jana Blažeje Santiniho Aichla.

Kromě toho plní tato památka jednu důležitou funkci. Zapsáním do seznamu světového kulturního dědictví UNESCO se stala významným přínosem pro cestovní ruch v regionu Žďársko. Cestování za kulturními památkami a tradicemi je jedním z nevýznamnějších a nejrozvinutějších forem cestovního ruchu v České republice. To je také jedním z důvodů proč jsem si toto téma vybral pro svoji bakalářskou práci. Dalším z důvodů je fakt, že žiji nedaleko této památky a měl jsem možnost aktivně sledovat změny, které provázely tuto památku za posledních 20 let, a to jak z hlediska stavebních úprav, tak z hlediska významu pro cestovní ruch. Jako křtěný katolík a student oboru cestovní ruch jsem si často kladl otázku, zda je dostatečně využit potenciál této památky. A jelikož se jedná o církevní památku, tak především ve vztahu k sakrálnímu cestovnímu ruchu. V neposlední řadě, jedním z důvodů pro vypracování této práce je aktuálně a na veřejnosti hodně diskutovaná změna vlastníka památky, která probíhá v rámci církevních restitucí.

Už samotná historie tohoto kostela je podnětná. Během téměř třistaleté existence došlo k několika vážným poškozením této památky a to ať z důvodu živelné pohromy či neodborného stavebního zásahu. Dokonce se uvažovalo i o zbourání kostela. Naštěstí se vždy našly osobnosti, které se zasadily o zachování této památky. I díky nim dnes mohu zpracovávat tuto bakalářskou práci.

Obsah

Abstrakt.....	7
Předmluva.....	9
Seznam ilustrací.....	12
Úvod.....	15
Cíl práce.....	15
Metodika a zpracování bakalářské práce.....	16
1 Teoretická část.....	17
1.1 Poutní kostel sv. Jana Nepomuckého – popis regionu.....	17
1.2 Historie Poutního kostela.....	19
1.2.1 Cisterciácký klášter.....	19
1.2.2 Počáteční historie Poutního kostela.....	20
1.2.3 Stavba kostela.....	21
1.2.4 Poutě a jiné významné slavnosti.....	21
1.2.5 Živelné pohromy a opravy kostela.....	23
1.2.6 Zápis na seznam UNESCO a následná obnova kostela.....	25
1.3 Popis kostela.....	26
1.3.1 Základní popis kostela.....	26
1.3.2 Popis interiéru kostela.....	27
1.3.3 Symbolika poutního kostela.....	29
1.4 Významné osobnosti.....	30
1.5 Významné památky v těsné blízkosti Zelené hory.....	35
1.5.1 Areál zámku Žďár.....	35
1.5.2 Regionální muzeum.....	38
1.6 Sakrální cestovní ruch.....	39
1.6.1 Sakrální cestovní ruch v české republice.....	39
1.6.2 Propagace sakrálních památek.....	40
1.6.3 Sakrální cestovní ruch ve světě.....	41
1.6.4 Významná výročí v roce 2013.....	41

1.7 Turisty vyhledávané sakrální památky v okolí Zelené hory.....	42
1.7.1 Děkanský kostel Nanebevzetí panny Marie v Polné.....	42
1.7.2 Židovská synagoga v Polné.....	43
1.7.3 Kostel sv. Michala ve Vítochově.....	44
2 Praktická část.....	45
2.1 Metodika sběru sekundárních dat.....	45
2.2 Současný stav poutního kostela a jeho využití v cestovním ruchu.....	45
2.2.1 Vstupné za prohlídku kostela s průvodcem.....	46
2.2.2 Návštěvnost památky.....	47
2.2.3 Zahraniční turisté a nabídka cestovních kanceláří.....	48
2.2.4 Kulturní a společenské akce na Zelené hoře.....	48
2.2.5 Sakrální využití památky.....	48
2.2.6 Plány do budoucna.....	50
2.3 Metodika sběru primárních dat.....	51
2.4 Vyhodnocení dotazníku.....	52
2.5 Shrnutí dotazníkového šetření.....	68
2.5.1 Charakteristika profilu návštěvníka poutního kostela.....	68
2.5.2 Potenciál Zelené hory k sakrálnímu cestovnímu ruchu.....	69
2.5.3 Budoucí využití kostela v rámci církevní turistiky.....	69
3 Závěr.....	70
Použité zdroje.....	72
Tištěné zdroje.....	72
Elektronické zdroje.....	72
Seznam příloh.....	75

Seznam ilustrací

Není-li u ilustrace uveden zdroj, pochází z vlastních zdrojů autora.

Seznam obrázků:

Obrázek č.1: Kostel na Zelené hoře.....	17
http://foto.mapy.cz/242505-Zelena-hora	
[online]. [cit. 2013-9-15]	
Obrázek č.2: Mapa a popis areálu zámku s poutním kostelem na Zelené hoře.....	18
http://www.zamekzdar.cz/c56-fotogalerie.aspx?sid=50&lid=12	
[online]. [cit. 2013-9-15]	
Obrázek č. 3: Znak rodu Kinských.....	19
http://www.ohradach.eu/prehled_erbu.html	
[online]. [cit. 2013-9-18]	
Obrázek č.4: Veduta kláštera z 18.století.....	20
http://www.zamekzdar.cz/129historie-klastera.aspx?sid=50&lid=131	
[online]. [cit. 2013-9-15]	
Obrázek č.5: Oprava kostela po vichřici v roce 2008.....	25
http://regiony.impuls.cz/vysocina/zelenou-horu.html	
[online]. [cit. 2013-10-8]	
Obrázek č.6: Půdorys areálu.....	26
http://www.zdarns.estranky.cz/stranka/byvaly-cisterciacky-klaster	
[online]. [cit. 2013-10-9]	
Obrázek č.7: Válcová loď kostela.....	27
http://www.santini.cz/zdar-nad-sazavou-dalsifotografie1.html	
[online]. [cit. 2013-10-12]	
Obrázek č.8: Hlavní oltář.....	27
http://www.zamekzdar.cz/180-poutni-kostel-sv.-jana-nepomuckeho-na-zelene-hore.aspx	
[online]. [cit. 2013-10-12]	
Obrázek č.9: Hlavní brána.....	28
http://fotoprazak.cz/10-vyber_pamatky/Zelena_hora920062.html	
[online]. [cit. 2013-10-14]	
Obrázek č.10: Sv. Jan Nepomucký.....	30
http://cs.wikipedia.org/wiki/Jan_Nepomuck%C3%BD	
[online]. [cit. 2013-10-16]	

Obrázek č.11: Kostel ve Zvoli.....	32
http://www.santini.cz/zvole.html	
[online]. [cit. 2013-10-20]	
Obrázek č.12: Kostel v Obyčtově.....	32
http://www.santini.cz/zvole.html	
[online]. [cit. 2013-10-20]	
Obrázek č.13: Mojmír Horyna.....	34
http://www.artalk.cz/2011/01/26/zemrel-mojmir-horyna/	
[online]. [cit. 2013-10-23]	
Obrázek č.14: Barokní kamenný most.....	37
http://www.gemaart.cz/cs/restaurovani/restaurovani-2009/44-barokni-most-zdar	
[online]. [cit. 2013-10-26]	
Obrázek č.15: Vítochovský kostelík.....	44
http://www.fabys.mtw.cz/?id=51	
[online]. [cit. 2013-11-2]	
Obrázek č.16: Leták s poutním programem bohoslužeb na Zelené hoře.....	49
http://www.zelena-hora.eu/aktualne/ ,	
[online]. [cit. 2013-11-2]	

Seznam grafů a tabulek:

Graf č.1: Návštěvnost památky od roku 2013.....	47
http://www.npu.cz/ke-stazeni/pro-odborniky/narodni-pamatkovy-ustav/vyrocní-zpravy-rocníky/	
[online]. [cit. 2013-10-26]	
Graf č.2: Návštěvnost jednotlivých měsíců sezóny 2013.....	47
http://www.npu.cz/ke-stazeni/pro-odborniky/narodni-pamatkovy-ustav/vyrocní-zpravy-rocníky/	
[online]. [cit. 2013-10-26]	
Graf č.3: Navštívili jste kostel na Zelené hoře poprvé?.....	52
Graf č.4: V případě, že kostel navštěvujete opakovaně, jak často?.....	53
Graf č.5: Při jaké příležitosti a za jakým účelem jste navštívili kostel?.....	54
Graf č.6: Z jakého zdroje jste se o památce dozvěděli?.....	55
Graf č.7: S čím si tuto památku nejvíce spojujete?.....	56
Graf č.8: Navštěvujete často památky s náboženskou tematikou?.....	57

Graf č.9: Je pro vás kostel na Zelené hoře atraktivní církevní památkou?.....	58
Graf č.10: Zúčastnili byste se bohoslužby v případě, že by?.....	59
Graf č.11: Je podle vás dostatečně využit náboženský význam této...?.....	60
Graf č.12: Vyhodnocení otázky č.10.....	60
Graf č.13: Vyhodnocení otázky č.11.....	61
Graf č.14: Jak dlouhou cestu jste sem vážili?.....	62
Graf č.15: Vyhodnocení otázky č.13.....	63
Graf č.16: Kolik je vám let?.....	64
Graf č.17: Věk do 50 let.....	65
Graf č.18: Věk nad 50 let.....	65
Graf č.19: Jaké je vaše dosažené vzdělání?.....	66
Graf č.20: Jakého jste vyznání?.....	67

Tabulka č.1: Vstupné.....	46
---------------------------	----

zdroj: <http://www.zelena-hora.eu/vstupne/>

[online]. [cit. 2013-11-2]

Tabulka č.2: Vstupné z příplatkem za cizojazyčný výklad.....	46
--	----

zdroj: <http://www.zelena-hora.eu/vstupne/>

[online]. [cit. 2013-11-2]

Tabulka č.3: Vyhodnocení otázky č.1.....	52
--	----

Tabulka č.4: Vyhodnocení otázky č.2.....	52
--	----

Tabulka č.5: Vyhodnocení otázky č.3.....	53
--	----

Tabulka č.6: Vyhodnocení otázky č.4.....	54
--	----

Tabulka č.7: Vyhodnocení otázky č.5.....	55
--	----

Tabulka č.8: Vyhodnocení otázky č.6.....	56
--	----

Tabulka č.9: Vyhodnocení otázky č.7.....	57
--	----

Tabulka č.10: Vyhodnocení otázky č.8.....	58
---	----

Tabulka č.11: Vyhodnocení otázky č.9.....	59
---	----

Tabulka č.12: Vyhodnocení otázky č.12.....	62
--	----

Tabulka č.13: Vyhodnocení otázky č.14.....	64
--	----

Tabulka č.14: Vyhodnocení otázky č.15.....	66
--	----

Tabulka č.15: Vyhodnocení otázky č.16.....	66
--	----

Tabulka č.16: Počet věřících v daných oblastech.....	67
--	----

<http://www.czso.cz/>

[online]. [cit. 2013-11-27]

Úvod

Tématem poutního kostela na Zelené hoře se zabývalo již mnoho autorů. Většina z nich popisuje především stavební kompozici a historii, kde často poukazují na vzájemné propojení symboliky a architektury celého areálu poutního kostela. Práce, které mě zaujaly a na které bych rád navázal jsou bakalářské práce studentů VŠPJ Jany Chevalierové a Pavly Janů. Práce Jany Chevalierové se zabývá rozborem popularity kostela na Zelené hoře a jeho využití v cestovním ruchu. Autorka v ní poukázala především na špatnou propagaci jak na kulturní, tak liturgické akce pořádané na Zelené hoře a nízké povědomí o památce mezi místními obyvateli a to zejména mezi střední generací. Autorka druhé práce se zaměřila na církevní turistiku, kde srovnává návštěvnost vybraných poutních míst v jihomoravském kraji, kam zahrnula i některé stavby architekta Jana Blažeje Santiniho Aichla. V závěru práce mimo jiné poukazuje na zajímavý fakt, že církevní turistiku se z velké části zúčastňují i nevěřící tedy ateisté. Na obě tyto zajímavé práce bych rád navázal.

Cíl práce

Cílem této práce je analyzovat současné a budoucí možnosti využití poutního kostela svatého Jana Nepomuckého na Zelené hoře ve Žďáru nad Sázavou pro cestovní ruch s hlavním důrazem na sakrální cestovní ruch. Terénním výzkumem získat informace o současném typickém návštěvníku kostela a jeho vztahu k církevním památkám. Na základě toho pak vyhodnotit potenciál poutního kostela směrem k církevní turistice. Výsledky práce by měly primárně posloužit současným majitelům a provozovatelům poutního kostela Římskokatolické farnosti Nanebevzetí panny Marie sídlící v areálu bývalého cisterciáckého kláštera nyní zámku ve Žďáru nad Sázavou. Podnětná může být i pro zastupitele města Žďáru nad Sázavou, organizace zabývající se propagací města či cestovní kanceláře nebo cestovní agentury.

Metodika a zpracování bakalářské práce

Tato práce je rozdělena na dvě části teoretickou a praktickou. Ke zpracování teoretické části této bakalářské práce jsem použil všechny dostupné informace z odborné literatury a jiných obecně přístupných pramenů (Národního památkového ústavu, Českého statistického úřadu a mnoho dalších). V úvodu teoretické části jsem popsal region, ve kterém se památka UNESCO nachází, včetně základních údajů o městě Žďár nad Sázavou. Další část byla věnována historii poutního kostela a cisterciáckého kláštera. V dalších kapitolách jsem postupně zdůraznil základní atributy této unikátní památky jako jsou stavební kompozice kostela, symbolika kostela a významné osobnosti. Posledním bodem teoretické části jsem se pokusil objasnit pojem sakrální cestovní ruch a zároveň uvedl i několik turisticky atraktivních sakrálních památek v okolí Zelené hory.

V úvodu praktické části jsem využil informace získané ze sekundárního výzkumu a vykreslil nynější stav památky, kde jsem popsal současné využití kostela pro cestovní ruch s hlavním důrazem na sakrální cestovní ruch. Informace jsem získal zejména od paní kastelánky, ze zámeckého informačního centra a z webových stránek památkového či statistického úřadu. Využil jsem také vlastní zkušenosti ze své profese, kdy jsem měl možnost poznat detailněji některé sakrální budovy v okolí Žďáru nad Sázavou. Pro primární výzkum jsem provedl terénní šetření mezi návštěvníky kostela během sezóny v roce 2013. Při terénním šetření jsem se zaměřil na zmapování profilu typického návštěvníka Zelené hory a na jeho vztahu k sakrálním památkám. Po kompletaci vyplněných dotazníků jsem data utřídil a následně zanesl do příslušných očíslovaných tabulek a grafů, ke kterým jsem přidal komentář. Na základě takto získaných informací jsem v závěrečné části vyhodnotil potenciál poutního kostela směrem k církevní turistice.

1 Teoretická část

1.1 Kostel sv. Jana Nepomuckého – popis regionu

Tato památka se nachází v kraji Vysočina na území Chráněné krajinné oblasti Žďárské vrchy a je součástí okresního města Žďár nad Sázavou. Kostel je umístěn na kopci v těsné blízkosti areálu zámku hraběte Dr. Kinského a jako dominanta města je dobře viditelná i z většiny příjezdových cest do Žďáru.

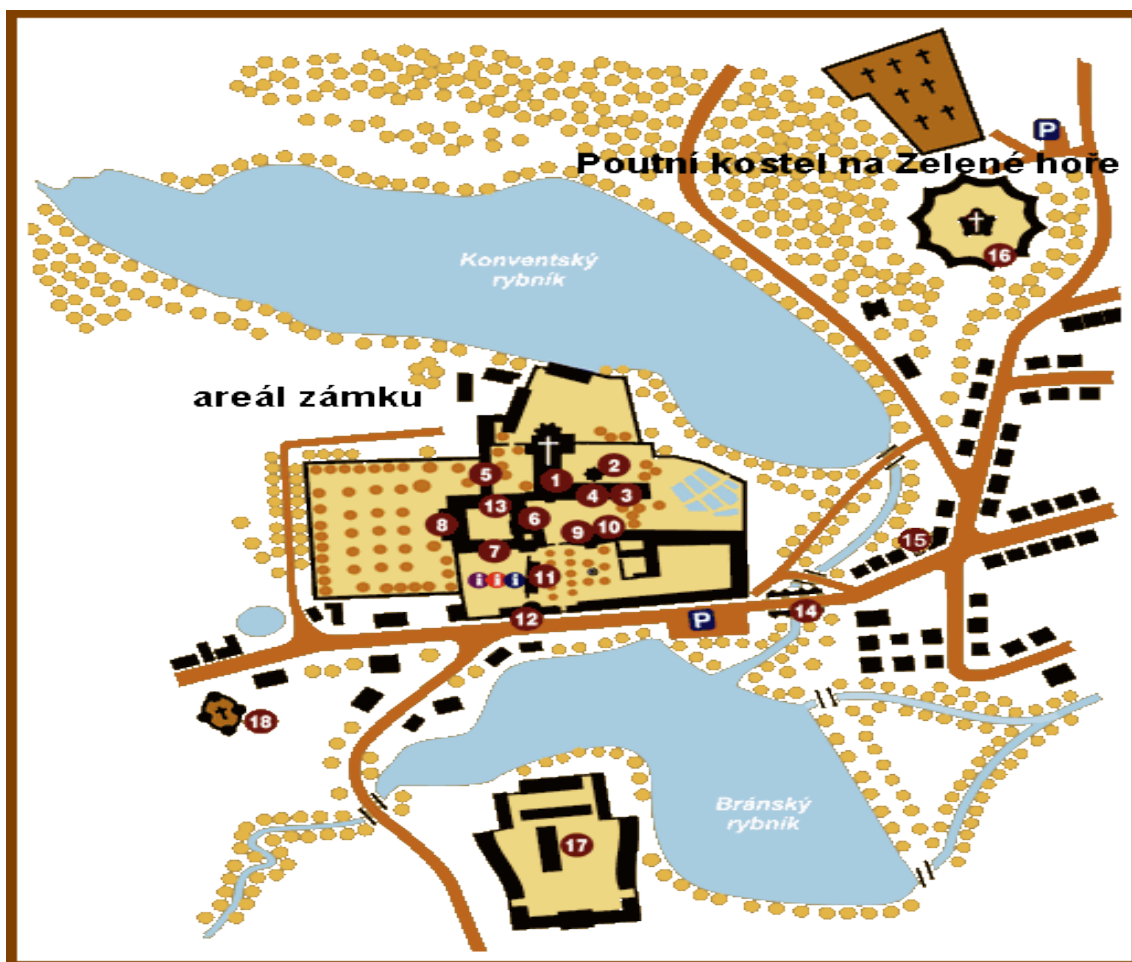

Obrázek 1: Kostel na Zelené hoře

Žďár nad Sázavou je okresní město, které se rozkládá na rozloze 3 706 ha. K 1.1. 2012 byl počet obyvatel 22 156. [1] Město má poměrně dobrou dopravní dostupnost. Vzdálenost k hlavní silniční tepně české republiky dálnici D1 je 30 km.

Žďárské vrchy jsou vrchovina na rozhraní Čech a Moravy, jde o geomorfologický podcelek Českomoravské vrchoviny. Přibližně 60 % území je zalesněno. To je jeden z důvodů, proč zde v roce 1970 byla zřízena CHKO. Typickým lesním porostem je smrk, buk, olše, borovice, jedle. Územím prochází hranice evropského rozvodí řek Labe a Dunaj. Žďárem pak protéká řeka Sázava v jejím horním toku. Krajina je také typická velkým množstvím rybníků, přičemž některé z nich byly uměle vytvořeny už ve středověku. Největším rybníkem v této oblasti je Velké Dářko o rozloze 206 ha., které je vyhledávanou rekreační oblastí vzdálenou 7 km od okresního města. Přímo pod kostelem na Zelené hoře jsou rybníky Konventský a Branský. [1]

Poutní kostel na Zelené hoře se nachází na samém okraji v severozápadní části města. Kostel sousedí s areálem bývalého cisterciáckého kláštera, nyní zámek, patřícím starobylému českému šlechtickému rodu Kinských. Areál je v podstatě dochován v barokní podobě, v které dominuje Bazilika Minor Nanebevzetí panny Marie. Zámek plní funkci kulturního centra regionu. V celém areálu je několik výstavních expozic a galerií. V nádvoří zámku se koná během roku několik společensko-kulturních akcí.

obrázek č.2: Mapa a popis areálu zámku s poutním kostelem Na Zelené hoře.

1. Bazilika Nanebevzetí P. Marie
2. Studniční kaple P. Marie
3. Život a dílo architekta Jana Santiniho Aichla
4. Stálá výstava barokního umění ze sbírek NG v Praze
5. Galerie Kinských a obřadní síň
6. Muzeum knihy
7. Staré opatství
8. Správa hospodářství Dr. Kinského
9. Barokní věž
10. Základní škola
11. Informační a turistické centrum
12. Penzion v kapli
13. Zámecká čajovna
14. Barokní most přes řeku Sázavu
15. Socha sv. Jana Nepomuckého
16. **Poutní kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře**
17. Hospodářský dvůr Lyra
18. Dolní barokní hřbitov

1.2 Historie poutního kostela

1.2.1 Cisterciácký klášter

Tak jako samotná stavba kostela, tak i historie této památky je pevně spojená s cisterciáckým klášterem. Vznik Kláštera je datován na polovinu 13. století. Prvním iniciátorem byl Přibyslav z Křižanova, který je historicky znám jako otec svaté Zdislavy. Samotné kroky k výstavbě však podnikli až jeho zeťové Bočan Obřan a Smil z Lichtenburka, kteří pozvali skupinu cisterciáckých mnichů. Na stavbu kostela jim darovali pozemky a v dědictví odkázali část svých majetků. Těžké začátky spojené se stavbou kostela popsal jeden z účastníků, mnich Jindřich Řezbář, v latinsky veršované knize *Cronica Domus Sarensis*. Kláštera se samozřejmě dotkly všechny historické a společenské změny, které se udály v českých zemích. Za husitských válek byl vydrancován a vypálen. K obnově došlo až za vlády krále Jiřího z Poděbrad, který byl spřízněn s jeho zakladatelem. Novou podobu vtiskl klášternímu areálu osvěcený a uměnilovný opat Václav Vejmluva, který stanul v čele konventu v roce 1705. Povolal do Žďáru významného architekta Jana Blažeje Santiniho Aichla, a tak započala éra proměn areálu do podoby jednoho z nejvýznamnějších církevních sídel své doby. Vyvrcholením jejich společných snah se stala stavba poutního kostela sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře. Za vlády císaře Josefa II., v roce 1784, byl klášter, jako mnoho dalších, definitivně zrušen. Po zrušení se veškerý majetek dostal pod správu Náboženského fondu. V roce 1826 jej ve veřejné dražbě koupil Josef Vratislav z Mitrovic a po jeho smrti se panství ujal F.J. kníže Dietrichstein - Proskau - Leslie. V roce 1862 byl majetek převeden na Klotildu hraběnkou Clam-Gallasovou, rozenou Dietrichsteinovou. Od roku 1930 se stala majitelkou Eleonora Kinská, rozená Clam Gallasová, matka Dr. Radslava Kinského, kterému bylo panství vráceno v restituci roku 1991. V současné době patří zámek manželům Constantinu a Marii Kinských. Hospodářskou část panství spravuje společnost Kinský Žďár a.s. [2]

Obrázek. 3: Znak rodu Kinských

Obrázek č.4: Veduta Kláštera z 18. století

1.2.2 Počáteční historie poutního kostela

Podnět k výstavbě kostela vyšel od opata Vejmluvy, který byl velkým ctitelem Jana Nepomuckého. Příprava projektu je datována na léto roku 1719, jako bezprostřední reakce na nález živé tkáně v hrobě svatého Jana Nepomuckého ve Svatovítské katedrále. Projektem stavby byl pověřen slavný architekt Jan Blažej Santini - Aichel, kterému měl opat Vejmluva prezentovat své představy o podobě nového svatostánku a použitých symbolech, což bylo plně v souladu s požadavkem církve: „Zadání patří otcům, provedení umělcům“. [3]

Vzhledem k významu, který byl kostelu přikládán a provozu, který zde byl předpokládán, bylo nutné zvolit s patřičným rozmyslem i místo, kde bude celý areál postaven. Vybraná lokalita tak musela kromě splnění prostorových nároků také jistě umocnit působení architektury nevšedních tvarů. Vybráno bylo návrší ležící východně od kláštera, původně porostlé hustým lesem. Tomu odpovídal i název „Černý les“. Porost byl v souvislosti se stavbou vykácen a pahorek pojmenován „Zelená hora“, což byl vlastně odkaz na mateřský klášter žďárského řeholního domu a zároveň místo, kde se Jan Nepomucký narodil. [3]

1.2.3 Stavba Kostela

Se stavbou kostela bylo započato 13. 8. 1719. Základní kámen byl vysvěcen v již rozestavěné stavbě 16. 5. 1720. S tímto datem byla spojována i údajná světcova smrt. Z téhož roku také pochází dochované Santiniho plány kostela, které se od realizovaného projektu poněkud odlišují. Například nebylo realizováno vnější schodiště. [3]

Na svou dobu stavba probíhala velmi rychle. Už v roce 1721 byla provedena hrubá stavba kostela. V tomtéž roce byl Jan Nepomucký blahorečen a opat Vejmluva získal vzácnou relikvii-lingulu, tedy kůstku, k níž byl mučedníkův jazyk přirostlý, díky čemuž se poutní chrám stal zároveň relikviářovou kaplí. Stavba kostela byla dokončena již v roce 1722. Základy venkovního ochozu, neboli ambitu, byly nejspíš vybudovány již roku 1719. V souladu s dobovou praxí byly základy zasypány, aby byly později opět odkryty a došlo k výstavbě obvodové zdi. Postupně byly dostavovány vlastní ambity s branami a kaplemi. K částečnému dokončení došlo patrně roku 1735 u příležitosti domnělého pětisetletého trvání kláštera, přičemž ani v tomto roce nebyla pátá kaple ambitu postavena. K úplnému dokončení došlo až za opata Henneta v roce 1769.

V této době se jednalo o velmi nákladnou stavbu o čem svědčí několik dochovaných účtů. Finanční náklady na stavbu kostela nesl zejména klášter. Nemalé peněžní prostředky pocházely i z nesčetných sbírek mezi věřícími. [Mikule, 2008, str. 30]

1.2.4 Poutě a jiné významné slavnosti na Zelené hoře

Jak už název této památky napovídá, byl kostel vystavěn jako poutní. Tedy místo, kde se v určitou roční dobu shromažďovali poutníci z blízkého i vzdáleného okolí. Pro tento účel splňovala Zelená hora veškeré aspekty poutního kostela 18. a 19. století. Velký význam pro věhlas mělo zasvěcení kostela sv. Janu Nepomuckému, v té době populárnímu světci, a to nejen v českých zemích. Jako dominanta vystavěná na kopci je dobře viditelná a tedy výborný orientační bod pro příchozí poutníky. Prostranství mezi kostelem a ambitem, nazývané Pole poutníků (dnes hřbitov), dokázalo pojmout velké množství poutníků. Samotný ambit pak posloužil jako útočiště při nepřízní počasí.

Již od svého vysvěcení roku 1722 byl zelenohorský kostel jedním z našich nejslavnějších a nejnavštěvovanějších barokních poutních míst, což zvyšovalo společenskou prestiž kláštera a mělo i ekonomické výhody. Vedle liturgických obřadů se zde uplatňovaly i další druhy barokního umění, například hudba, poezie, řečnictví či divadlo. [Mikule, 2008, str. 60]

První velkou významnou slavnost areál kostela zažil při oslavě svatojánského oktávu a výročí kanonizace 16. až 23. května 1730. Následnou akcí většího rozsahu byla oslava domnělého 500. výročí kláštera v roce 1735. V roce 1780, za opata Otty Logka z Netky se konala pouť k výročí 50 let od Žďárských svatojánských kanonizačních slavností. Po požáru roku 1784 se první pouť konala až roku 1803. Poté už probíhaly poutě každoročně. Podle dochovaných zpráv z roku 1908 se v areálu o pouti 15. a 16. května sešlo několik tisíc lidí. Sláva žďárských poutí nepohasla ani v meziválečném období (1918-1939). [Mikule, 2008, str. 61]

Podle pamětníků vypadala pouť v meziválečném období takto: Od počátku května se do zámku Žďáru sjížděli kramáři a komedianti, aby opanovali místo. V Dolní ulici byly hospody a domy zaplněny hosty, kteří se na pouť sjeli. Přímo na Zelené hoře stály stánky, neboli boudy, kde se vařila dršťková a nudlová polévka a prodávalo pečivo a nápoje. Pod kopcem byly postaveny čtyři nebo pět kolotočů. U Konventního rybníka se nacházely střelnice, bleší cirkus, zápasník s hadem a medvědář. Součástí poutě byl i ohňostroj, který se konal na hrázi rybníka za Dolní ulicí. V den poutě kostelem zněla oslavná kázání a slavnostní mše. Velkou podívanou byl průvod s cechovními korouhvemi vycházející z města Žďáru, který se spojil pod Zelenou horou s průvodem ze Zámku Žďáru. [Mikule, 2008, str. 64]

V 80. letech 20. století byly poutě ze Zelené hory přesunuty kvůli dopravě na jednu z částí města Žďáru zvanou Bouchalky. Dnešní poutě však už ani zdaleka nepřipomínají slavné poutě konané před 80 a více lety. Pod tímto termínem si dnes představíme spíše stánky s cukrovou vatou, kolotoče a jiné atrakce než cestu na poutní místo, ze kterého si kromě modlitby odneseme růženec, nebo svatý obrázek.

1.2.5 Živelné pohromy a opravy kostela

Drsnější ráz počasí žďárských vrchů a požáry, které zachvátily Zelenou horu se notně podepsaly na stavu kostela. Neustálé opravy provází Zelenou horu po celou dobu její existence. Fatální mohl být požár v roce 1784. Tehdy se oheň přenesl z hořícího kláštera. Na rozdíl od vnějších částí nebyl jeho interiér vážně poškozen, ovšem shořely všechny střechy kostela i ambitu. Část inventáře byla převezena do skladu zemského gubernia. Krátce po požáru se objevili dárci, kteří zorganizovali sbírku, ze které měl být kostel provizorně zakryt. Zrušení kláštera však opravu znemožnilo a peníze byly vráceny dárcům. Poté co majetek kláštera přešel pod správu moravského Náboženského fondu, tehdejší správní instituce tzv. Moravské gubernium uznalo kostel jako zbytečný. Svatostánek byl uzavřen a část mobiliáře byla převezena do okolních farních kostelů. Opravy kostela začaly až v roce 1792, kdy Moravské gubernium povolilo opravu pouze pod podmínkou, že se kostel stane kostelem hřbitovním. Tak došlo ke zrušení Pole poutníků a k vybudování zelenohorského hřbitova na jeho místě. [Mikule, 2008, str. 48]

V té době se uvažovalo o zboření ambitu, jelikož jeho oprava a údržba by byla velice finančně náročná. Ovšem zachránci kostela usilovali o obnovení slavných žďárských poutí, díky čemuž se podařilo ambit uchránit. Podruhé se o zboření ambitu uvažovalo v roce 1828. V té době už panství patřilo hraběti Josefu Vratislavovi z Mitrovic. Stavby se tehdy zastal P. Matěj Josef Sychra, farář, spisovatel a národní buditel. Díky němu byla v letech 1827 - 1830 provedena alespoň částečná oprava kostela. Další pohroma se stala 19. března 1842 v poledne, kdy uhořel do kostela blesk, načež shořela střecha s lucernou. Tentokrát byl kostel zastřešen poměrně rychle a to především díky sbírce, na které se podílely jak okolní farnosti a panstvo, tak obyvatelé z okolních měst a obcí. Problém s blesky byl vyřešen až v roce 1869, kdy byla věž opatřena bleskosvodem a v roce 1872 byla pokryta černým zinkovým plechem, který takřka po sto letech byl nahrazen plechem měděným. [3]

V povážlivém stavu se kostel nacházel ke konci 19. století, kdy hrozilo jeho uzavření. Opět pomohla sbírka. Tehdejší majitelka panství, hraběnka Klotilda Clam-Gallasová, přispěla ke sbírce 1 200 zlatých, což byla asi třetina celkové vybrané peněžní sumy. Opravy byly zahájeny v roce 1896. [Mikule, 2008, str. 54]

Další opravy proběhly po roce 1910. A to hlavně díky dizertační práci Zdeňka Wirtha, kde se zmínil o Zelené hoře a tím ji vlastně pro historiky umění objevil. Opravy však přerušila 1. světová válka. [Mikule, 2008, str. 56]

V meziválečném období, kromě nejnútnejších oprav, byly pořízeny dva nové zvony a v roce 1938 byla obnovena zašlá výmalba německé kaple v ambitu kostela. Práci provedl akademický malíř Alois Podloucký, v té době profesor na státní reálce v Novém Městě na Moravě. Po druhé světové válce se areál opět nacházel v dosti neutěšeném stavu a mimo zájem vlastníka, kterým se stal v roce 1953 stát. Novou nadějí pro zelenohorský areál byl v průběhu 60. let 20 století nebyvalý zájem o Santiniho dílo. V té době vzniklo mnoho zajímavých odborných prací k dané problematice. Nicméně zelenohorský areál dál chátral. V zoufalém stavu se nacházel zejména ambit. K rozsáhlým opravám došlo až po roce 1974. Vyměněna byla střešní krytina a poté restaurována venkovní fasáda. Opravy byly přerušeny v roce 1982 a následně obnoveny až v roce 1994, kdy došlo k zápisu na **Seznam světového, přírodního a kulturního dědictví UNESCO** (viz následující kapitola). [Chudárek, 2009, str. 72]

Poslední živelnou pohromou, která postihla kostel a způsobila poškození střechy, byla vichřice v roce 2008. Kromě chybějícího plechu muselo být vyměněno i několik krovů. Zároveň probíhaly i změny v okolí kostela. Vykácením lesa, který zde byl zasázen v druhé polovině 19. století, se poutní kostel stal opět dominantou města. V současnosti dochází k parkové úpravě celého návrší.

Ke konci této kapitoly je třeba uvést fakt, že opravy a údržba kostela je časově a finančně velmi náročná. Snahou je docílit takový architektonický stav památky, jaký byl před požárem v roce 1784. Bohužel některé pracovní postupy té doby jsou zapomenuty a ne všechny stavební úpravy památce prospěly. Zároveň je také třeba uvést, že současný stav poutního kostela zdaleka není ideální a již první letný pohled běžného návštěvníka na fasádu kostela nebudí dojem vzorně udržované památky 20 let zapsané na Seznamu světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO.

1.2.6 Zápis na Seznam světového, přírodního a kulturního dědictví UNESCO a následná obnova kostela

Velkým mezníkem v historii kostela byl zápis do Seznamu světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO. K samotnému zápisu došlo v prosinci 1994 v Phuketu v Thajsku. Správu celého areálu v té době vykonával Okresní úřad ve Žďáru nad Sázavou, který také za podpory Ministerstva kultury ČR a státního ústavu památkové péče zahájil přípravné průzkumové práce pro obnovu poutního kostela. Důležitým podkladem pro vypracování projektu byla dokumentace od prof. PhDr. Mojmíra Horyny. Podle projektu dokončeného v roce 1995 proběhla v letech 1996–2001 postupná obnova celého ambitu včetně hřbitova, kde se přestalo pohřbívat. Současně s dokončováním oprav ambitu byla zahájena příprava obnovy a restaurování interiéru i exteriéru kostela. V souvislosti s reformou státní správy přešla správa celého areálu pod Národní památkový ústav. [Jerie, 2009, str. 79]

Už během příprav na zařazení do seznamu se podařilo zrealizovat kanalizaci odpadních vod kolem kostela a to především zásluhou pana Josefa Pohanky, tehdejšího předsedy nově založené společnosti Cisterciána Sarensis, která byla u zrodu průvodcovské služby v kostele na Zelené hoře.

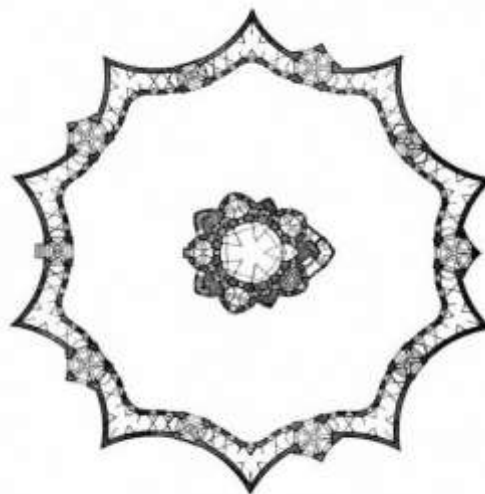

Obrázek č.5: Oprava kostela na Zelené hoře po vichřici v roce 2008

1.3 Popis kostela

1.3.1 Základní popis kostela

Areál tvoří vlastní centrální kostel, vystavěný na pětibokém půdorysném konceptu (pentagramu), a hvězdicový prstenec ambitu s pěti branami a pěti zpovědními kaplemi. Plocha mezi kostelem a ambitem byla tzv. polem poutníků (po roce 1784 hřbitov). Samotný kostel dosahuje výšky 50 m. Je ještě vyšší než kopec, na kterém byl vybudovaný. Původní výška kostela mohla být snad ještě o něco vyšší, neboť současný krov pochází až ze 40. let 19. století. [Chudárek, 2009, str. 83]

obrázek č.6: Půdorys areálu

Do lodi kostela je možné vstoupit pěti oválnými předsíněmi. Ochoz s oratořemi v prvním patře je přístupný třemi schodišti. K přístupu na ochoz v druhém patře slouží pouze schodiště východní umístěné v pilíři za hlavním oltářem. Ve srovnání s kostelem se ambit zdá nízký a nepřiliš hmotný. Je to však jen optický klam. Ambit, který s výjimkou leteckých pohledů nemůžeme vnímat v celku, uzavírá ve skutečnosti prostranství o velikosti fotbalového hřiště. Půdorysný průměr ambitu je 102 - 112 metrů a jeho vnější fasáda je dlouhá 480 m. Ambit se skládá z pěti mírně lichoběžníkových bran se vstupními vraty (dvoje jsou slepá) a pěti v půdoryse pětibokých kaplí. Jedna z kaplí byla upravena ke sloužení mší a vyzdobena nástěnnou malbou. Brány i kaple jsou propojeny s přilehlými úseky chodeb, které jsou půdorysně sestaveny ze dvou symetrických ramen z vnější strany ambitu výrazně konkávně prohnutých. Ramena tak vytvářejí ve svém styku ostrý úhel. Ze strany pole poutníků jsou pak obě křídla konvexní. Skutečná velikost jednotlivých částí ambitu je překvapivá. Brány o půdorysném rozměru cca 6 x 6 metrů dosahující od prahu do vrcholu štítu výšky 7,4 metrů. Chodby ambitu jsou od úrovně pole poutníků po římsu vysoké cca 4,5 m. Severní část ambitu, založena nad starším lomem, dnes dosahuje výšky až 11,5 m. [Chudárek, 2009, str. 83]

1.3.2 Popis interiéru kostela

Hlavní prostorou kostela je válcová loď, k níž se přičleňuje pět prostor na půdorysu rovnostranného trojúhelníku pro hlavní a čtyři boční oltáře. Mezi nimi je pět světlem vyplněných dutých pilířů, za kterými se nachází oválné prostory, neboli předsíně. Za hlavním oltářem je vymezen prostor pro sakristii a schodiště. Z pěti oltářů náleží čtyři jednotlivým evangelistům, hlavní pak Janu Nepomuckému. [Mikule, 2008, str. 34]

Hlavní oltář je umístěn do vysoké arkády sahající až ke galerii druhého patra. Plastiky pěti andělů na hlavním oltáři a čtyři evangelisté jsou prací chrudimského sochaře Jana Pavla Čechpauera. Tři z andělů nesou zeměkouli ozdobenou pěti osmihrotými cisterciáckými hvězdami (pěti tehdy známými kontinenty), na kterých bylo šířeno křesťanství. Na kouli stojí postava sv. Jana Nepomuckého od Řehoře Thenyho. Oltářní stůl (mensa) se schránkou (tabernákulem) je umístěná za trojbokou kovanou mříží na nízkém stupni. Mensu podpírají dvě orlice, mezi nimiž je znak zakladatele kláštera Bočka z Obřan. Celá svatyně působí přes značnou mohutnost stěn dojmem lehkosti. Není zde třeba ornamentální výzdoby či velkolepých barokních fresek, idea je vyjádřena pouhým působením světla v prostoru. Nad celým oltářem září boží oko v podobě rovnostranného trojúhelníku s hebrejsky psaným božím jménem JHVH (Jahve, v překladu Jsem, který jsem) jakožto symbol Boží Trojice.

[3], [Mikule, 2008, str. 37]

Obrázek č.7: Válcová loď kostela

Obrázek č.8: Hlavní oltář

Celý prostor kostela je obklopen dvěma ochozy (emporami) nad sebou. První patro je tvořeno tribunami, které korespondují s přízemními bočními kaplemi. Druhé patro je tvořeno desetidílnou galerií s varhany, probíhající přímo pod kopulovou klenbou. Klenba i ostatní stěny jsou bohatě štukované. Uprostřed klenby je štuková desetihrotá hvězda, složená z celkem pěti vložených desetihrotých hvězd, kterou prostupuje namalovaná taktéž desetihrotá hvězda ze zlatých paprsků. V jejím středu je zavěšená dřevěná polychromová plastika jazyka sv. Jana, obklopeného věncem paprsků. Část původní dlažby se dochovala v bočních chodbách kostela. Barevné provedení dlažby bylo v červené, černé a bílé, přičemž dlaždice vytvářely motiv hvězdy z kostelní klenby. Na podlahu dopadá barevné světlo (žluté, červené, modré) z pěti vitráží v oknech nade dveřmi, zobrazujících svatojánskou hvězdu. [Mikule, 2008, str.34]

Klenby se štukovou výzdobou se nacházejí také v ambitu kostela. Původní štuková výzdoba, které opět dominují obrazce hvězd, se zatím podařila obnovit pouze v jedné z deseti částí. Kaple v ambitu byly původně vymalovány a opatřeny oltáři. Dodnes se ale původní výmalba s torzem původního oltáře dochovala pouze v tzv. Německé kapli.

Střechy vstupních bran ambitu byly původně zdobeny pěti sochami Janových ctností. Dodnes se zachovaly tři z nich. Jedna ze soch nese název Víra, někdy také nazývaná Astronomie, a nachází se přímo na střeše hlavní brány. Znázorňuje postavu hledící dalekohledem na Polárku. Sochy byly ještě navíc doprovázeny tzv. Štítonoši stojícími na soklech ve spodní části střechy vstupních bran ambitu. Dochovaly se pouze některé. [Mikule, 2008, str. 44]

Obrázek č.9: Hlavní brána

1.3.3 Symbolika poutního kostela

Mystické aspekty dispozice stavby poutního kostela byly zmiňovány již v období jejího vzniku. Základem je kompozice pěticípé hvězdy. Jak už bylo výše uvedeno kostel má pěticípý půdorys, pět vchodů, pět oltářních výklenků, dvakrát pět kaplí kolem centrálního prostoru, pět hvězd a pět andělů na hlavním oltáři. Proč právě symbol pět?

Kromě pěti ran Kristových (Bible, Nový zákon) je zde patrná přímá souvislost se světcem Janem Nepomuckým. Pět písmen má latinské slovo „**tacui**“, což v překladu znamená „**mlčel jsem**“ a především pět hvězd bylo ve svatozáři mučedníka sv. Jana Nepomuckého, které se podle legendy objevily po jeho utonutí. [4]

Dalším významným vlivem pro kompozici kostela byla znalost Kabaly, kterou se zabývali jak architekt Santini, tak opat Vejmluva. Kabala je prastaré židovské mystické učení, které se odvolává na některé biblické pasáže a to zejména na starověkou knihu stvoření. Vykresluje Boha jako zdroj veškerého bytí, který aby vytvořil prostor pro stvoření, stahuje se do sebe. Poté vzniká svět, který má hierarchickou strukturu složenou z deseti duchovních vesmírů neboli sefir. Jejich znázornění na takzvaném „stromu života“ ukazuje sounáležitost materiální a duchovní části vesmíru. [Česal, 2006, str. 48]

Při pohledu na půdorys ambitu zjistíme, že se jedná o desetiúhelníkový tvar o konkávních stranách (deset sefir). Desítka byla chápána jako kosmologicky mimořádně mocné číslo tzv. všečíslo. Zároveň je číslem božské vlády, neboť je desatero přikázání a desátého dne po Nanebevstoupení Páně sestoupil Duch svatý na apoštoly. Z těchto a z mnoha dalších indicií je patrné, že zapojení kabalistické symboliky bylo jak pro Santiniho, tak pro opata Vejmluvu významným zdrojem inspirace a zosobněním úcty ke svatým zejména pak k Janu Nepomuckému. [Horyna, 2006, str. 26]

Jak uvedl prof. Mojmír Horyna: „*Kabalistická symbolika je jinotajnou argumentací pro interpretaci stavby poutního chrámu jako nadpřirozené skutečnosti, která sestoupila na zemi do nebeského chrámu mocného světce, který je zároveň i jeho pozemským obydlím.*“ [Horyna, 2009, str. 26]

1.4 Významné osobnosti

Sv. Jan Nepomucký

Narodil se kolem roku 1360 v rodině pomuckého rychtáře Velflína. Základní vzdělání získal pravděpodobně v pomuckém klášteře cisterciáků. Odtud také pramení úcta tohoto řádu k tomuto světcovi. Ve studiu dále pokračoval na pražské a padovské univerzitě. Zde byl zvolen rektorem a získal tu doktorát kanonického práva, díky němuž se mu otevřela cesta k významným církevním postům. Kromě kanovníka Vyšehradské kapituly, zastával Jan post žateckého arcijáhna a poté generálního vikáře pražského arcibiskupství. [Mikule, 2008, str. 2]

Jak praví legenda, příčinou jeho mučednické smrti bylo hájení zpovědního tajemství královny Žofie Bavorské, tehdejší manželky českého krále Václava IV. Ve skutečnosti se stal obětí dlouho trvajících sporů mezi pražským arcibiskupem Janem z Jenštejna a králem Václavem IV. Za blahoslaveného byl Jan prohlášen papežem Inocencem XIII. v roce 1721. O rok později 19. března 1722 se Jan Nepomucký stal světcem. Velký podíl na svatořečení měl objev tkáně, mylně pokládané za jazyk, při exhumaci ostatků Janova těla. Další zázrak způsobil světcův domnělý jazyk roku 1725, kdy jej při ohledání ostatků světící biskup Mayer zbožně políbil, načež ostatek změnil barvu z tmavočervené na šarlatovou.

Janovým atributem jsou krom svatozáře z pěti šestihrotých hvězd (pět ran Kristových), ryba, globus či pečeť jakožto symbol jeho mlčenlivosti. Zobrazován je v kanovnícké rochetě s biretem na hlavě, svatozáří z pěti hvězd, s palmovou ratolestí mučedníků s křížem v rukou. [Mikule, 2008, str. 7]

Obrázek č.10: sv. Jan Nepomucký

Jan Blažej Santini Aichel

Narodil se v Praze do rodiny významného pražského kameníka Santiniho Aichla. Pravděpodobný den narození je 3. února 1677 na den sv. Blažeje, po němž získal druhé jméno. Od dětství Jan Blažej trpěl blíže neurčenou tělesnou vadou, díky níž se nemohl věnovat práci kameníka a zdědit tak řemeslo po otci. Ten jej dal do učení k malíři Kristiánu Schroderovi. Po vyučení se v roce 1696 vydal na tříletou zkušenou do Říma. Od roku 1700 už mladý Santini působil v Praze jako architekt, realizující své vlastní projekty. V činnosti navazoval na architekta J. B. Matheye, po jehož smrti některé zakázky přebral a dokončil. Za připomenutí stojí jeho podíl na Kolowratském, později Thun-Hohenštejnském paláci, nebo na fasádách domů hraběte Václava Morzina na druhé straně Nerudovy ulice, stejně jako paláce Colloreda Walsee. Hlavně díky své originalitě a pracovitosti si brzy získal významnou klientelu, jak v řadách šlechty, tak v řadách duchovenstva, což mu následně přineslo prestiž a hmotné zajištění. S jeho první ženou Veronikou Alžbětou, dcerou Kristiana Schrodera, měl tři syny (všichni tři zemřeli v dětském věku) a dceru Annu Veroniku. Po smrti jeho první ženy se jeho druhou ženou stala Antonie Ignatie, dcera jihočeského šlechtice Jana Hendrycha. Z tohoto manželství měl dvě děti, dceru Janu Ludmilu a syna Jana Ignáce. Avšak několik měsíců po narození syna Santini 7. prosince 1723, po delší nemoci umírá. [Mikule, 2008, str. 8]

Na architektově smrti se podepsal i fakt, že během své tvůrčí činnosti a navzdory svému nedobrému zdravotnímu stavu, musel být neustále na cestách. Jeho klientela se neomezovala jenom na Prahu a nejbližší okolí. Naopak největší díla obvykle tvořil právě na vzdáleném venkově. Na západě Čech pracoval na přestavbách cisterciáckého kláštera v Plasech a na klášterním kostele Nanebevzetí P. Marie, sv. Wolfganga a sv. Benedikta v Kladrubech u Stříbra. Na východě působil na panstvích královéhradeckých velmožů a prelátů. Na jihu pracoval na klášterním kostele Nanebevzetí P. Marie a sv. Jana Křtitele v Sedlci u Kutné Hory. Nejdále Santini projektoval v okolí Brna a to na stavbě poutního kostela ve Křtinách a na opatském kostele sv. Petra a Pavla v benediktinském klášteře v Rajhradě. Avšak největší počet staveb naprojektoval Santini v okolí Žďáru nad Sázavou. [Holečková, 2006, str. 20]

Jako osudová, pro Santiniho vrcholnou tvorbu, se jeví spolupráce se žďárským opatem cisterciáckého kláštera Janem Vejmluvou. Díky zájmu o spekulativní a esoterické vědy se z nich i přes povahové rozdíly stali přátelé. Spojení dvou výjimečně tvůrčích lidí své doby přispělo k vytvoření unikátního barokněgotického díla poutního kostela na Zelené hoře. Kromě toho se Santini podílel na mnoha dalších stavbách ve Žďáru a okolí. Z těch nejznámějších jsou to přestavba areálu cisterciáckého kláštera včetně přestavby konventního kostela a hospodářského dvoru Lyra a dále pak výstavba dolního hřbitova, který stojí v těsné blízkosti kláštera. Za zmínku pak stojí výstavba kostelů ve Zvoli, Obyčtově a Bobrově. [Holečková, 2006, str. 136]

Obrázek č.11: Kostel ve Zvoli

Obrázek č.12: Kostel v Obyčtově

Kromě výše uvedených projektů, Santini vytvořil návrhy několika dalších kostelů, kaplí, kapliček, měšťanských domů a hospodářských budov, z nichž většina byla vybudována až po jeho smrti. Mnohé z nich pak byly zjednodušeny po stavební i kompoziční stránce a to jak z důvodu nedostatku peněz, tak z ledabylého přístupu stavebníků. [Holečková, 2006, str. 21]

I tak Jan Blažej Santini Aichel vytvořil během svého poměrně krátkého života neuvěřitelně rozsáhlé dílo, jehož význam přesahuje hranice České republiky. Jeho tvůrčí výjimečnost spočívá zejména v koncepci jeho staveb vycházející z hlubokých znalostí matematiky, geometrie, numerologie a esoterických věd.

Opat Václav Vejmluva

Jan Vejmluva se narodil 19. září 1670 jako syn sládka z pivovaru cisterciáček z kláštera Aula Mariae na Starém Brně. Jako osmnáctiletý vstoupil do noviciátu ve Žďárském klášteře, kde přijal řeholní jméno Václav. Ještě téhož roku však Václav spolu s dalšími řeholníky musel kvůli požáru klášter dočasně opustit. Posláni byli do kláštera v Plasích. Zde také Václav složil 20. března řádové sliby a odešel studovat do kláštera ve Vyšším Brodě. V dalších studiích pokračoval v řádové koleji v pražském Bernardinu. Vysvěcen na kněze byl 16. ledna 1695 v Praze. Poté už se Vejmluva vrátil do Žďáru, kde zastával nejrůznější méně významné funkce, až se nakonec na deset let stal správcem kuchyně a zároveň působil jako sekretář. Opatem se stal po smrti tehdejšího žďárského opata Edmunda Wagnera. [Mikule, 2008, str. 14]

Vejmluva byl velmi zdatný hospodář a obratný diplomat. Během jeho opatování došlo k nevídanému rozmachu žďárského kláštera. Strategicky zvolená hospodářská politika umožnila Vejmluvovi zvětšit klášterní velkostatek a realizovat četné stavby. Kromě neutuchající péče o hospodářský a také duchovní rozkvět kláštera, stranou u něj nezůstávala ani starost o poddané, kteří žili na klášterním panství. Což se projevilo zejména při morové epidemii v letech 1709 – 1715. Obrovskou tragédií se pro něj stal požár kláštera v roce 1737, kdy došlo k obrovským hmotným ztrátám. Krátce po požáru jej ranila mrtvice, kterou sice přežil, ale nikdy se již plně nezotavil. Umírá necelý rok poté ve svých 68 letech. Nutno dodat, že s jeho smrtí jakoby skončila zlatá éra cisterciáckého kláštera ve Žďáru nad Sázavou. [Mikule, 2008, str. 16]

Vejmluvu nelze charakterizovat pouze jako výborného hospodáře a lidumila, ale také jako člověka uměnímilovného, který dbá okázalostí a nádhery v duchu své doby. Už v předešlých kapitolách byla zmíněna jeho znalost a záliba v esoterických vědách a zejména pak v Kabale. Kromě obdivuhodně tvůrčí spolupráce se Santinim zadával zakázky u mnoha dalších významných umělců té doby, jako byli například sochař Řehoř Theny nebo malíř Simone Gionima. Kromě toho byl také velkým obdivovatelem hudby a divadla. [5]

Josef Matěj Sychra

* 21. 12. 1776 Ústí nad Orlicí - † 19. 3. 1830 Žďár nad Sázavou

Josef Matěj Sychra byl knězem v klášterní farnosti (v té době již v bývalém cisterciáckém klášteře), českým jazykovědcem, spisovatelem a národním buditelem. Do okruhu lidí s kterými si vyměňoval korespondenci patřili např. Josef Jungmann, nebo Dobromila Rettigová. Při svém působení ve Žďáru se výrazně zasloužil o kulturní a vzdělanostní povznesení obyvatel městečka. Avšak jeho největší zásluhou byla obnova poutního kostela. V roce 1824, kdy přišel do Žďáru, se kostel nacházel ve velmi zuboženém stavu. Venkovnímu ambitu dokonce hrozilo zbourání. Sychra vynaložil veškeré své úsilí i finance na záchranu tohoto poutního místa, a tak především jeho zásluhou mohl být kostel 16. května 1829 znovu vysvěcen. Z opraveného kostela se však dlouho neradoval. Už během oprav vážně onemocněl a necelý rok po vysvěcení Sychra umírá. Pohřben je v areálu poutního kostela. [6]

Mojmír Horyna

* 20. 3. 1945 Praha - † 26. 1. 2011 Praha

Profesor PhDr. Mojmír Horyna, CSc., byl český historik umění, emeritní prorektor Univerzity Karlovy, profesor Ústavu dějin křesťanského umění Katolické teologické fakulty UK a znalec díla Jana Blažeje Santiniho. [7]

Napsal řadu vynikajících monografií a odborných článků z oblasti dějin a teorie barokní architektury a urbanismu, filozofie dějin umění, barokního sochařství a památkové péče. Největší ohlas měla jeho monografie Jan Blažej Santini Aichel. Pověstné bylo jeho úsilí

Obrázek č.13: Mojmír Horyna

v oblasti záchrany národního kulturního dědictví. Díky jeho entuziasmu a hlavně jeho zásluhou došlo k obnovení Santiniho poutního komplexu v Mariánské Týnici a byla navracena původní tvář poutnímu kostelu sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře. [7]

Radslav Kinský , D.Vet., Ph.D.

*14. června 1928 Chlumec nad Cidlinou – † 12. října 2008 Žďár nad Sázavou

Hrabě Radslav Kinský byl český imunobiolog, zakladatel reprodukční imunologie a třetí český velkopřevor řádu lazariánů. Zabýval se získanou specifickou tolerancí, transplantační a reprodukční imunologií. Pocházel ze starého šlechtického rodu Kinských. Narodil se jako druhý syn Zdenka Radslava Kinského (1896–1975) a Eleonory Schwarzenbergové, rozené Clam-Gallasové (1887–1967). Byl bratrem Karla a Františka Schwarzenbergů (z prvního manželství matky) a Václava Norberta Kinského. V letech 1957–1958 pracoval jako vědecký pracovník Ústavu experimentální biologie a genetiky ČSAV v Praze. Roku 1958 dostal povolení k návštěvě kongresu ve Francii, kde se rozhodl zůstat. Tam se také 29. listopadu 1958 oženil s gruzínskou princeznou Tamarou Amilakvari. Ve Francii také získal doktorát přírodních věd na Sorbonně a doplnil si vzdělání specializací v oboru imunologie a genetiky. Je autorem řady odborných publikací, absolvoval různé stáže a přednášel po celém světě. V roce 1990 se vrátil z emigrace do Československa a pracoval v Ústavu péče o matku a dítě v Praze. Roku 1992 mu byl v restitucích vrácen zámek (bývalý klášter) ve Žďáru nad Sázavou, ke kterému patří i zemědělský statek. [8]

Během svého působení ve Žďáru se výrazně zasloužil o hospodářskou a kulturní obnovu a rozvoj žďárského zámku a celkově se zasloužil o zviditelnění a zpřístupnění zámeckého areálu.

1.5 Významné památky v blízkosti Zelené hory

1.5.1 Areál zámku Žďár

Současný areál zámku lze rozdělit do čtyř hlavních částí a zámecké zahrady. V těsné blízkosti zámku se nachází Dolní hřbitov a barokní most se sochami světců.

První nádvoří

Na první nádvoří se vstupuje klenutou bránou. Po její levé straně se nacházela kaple sv. Markéty. Dnes je zde keramická dílna, penzion a kavárna. Po pravé straně stojí torzo kašny Panny Marie s Ježíškem.

Druhé nádvoří

Na druhém nádvoří se nachází konventní kostel Nanebevzetí panny Marie, který tvoří osu klášterních staveb. Hned vedle kostela se nachází sídlo farního úřadu a rekonstruovaná budova konventu, kde jsou prostorné výstavní síně. Naproti kostelu stojí třípatrová věž, dnes obytná zvonice. V těsném sousedství zvonice se nachází nejstarší základní škola v regionu. Další prostor lemují budovy původního starého opatství.

Třetí nádvoří

Vstup do třetího nádvoří vede halou prelatury, jejíž střední část je trojboce vysazena do prostoru s hlavním sálem v patře. V těchto prostorách sídlí od roku 1957 Muzeum knihy a v další budově má sídlo Správa hospodářství Dr. Kinského Žďár.

Čtvrté nádvoří

Zde se nacházejí bývalé stáje, ve kterých je umístěna galerie Kinských a barokní konírny šlechtické akademie, které dnes slouží jako obřadní síň. Brankou v zadní části je čtvrté nádvoří spojeno se zámeckými zahradami, které se pro veřejnost otevírají pouze příležitostně. [9]

Zámecké zahrady

V zadní části zámeckých zahrad stojí barokně upravená Studniční kaple Panny Marie a budova letní prelatury, která je soukromým sídlem dnešních majitelů zámku.

Konventní kostel (Baziliky Minor)

Konventní kostel je druhým nejdelším kostelem na Moravě (délka 76 m, šířka 19 m, výška 15,5 m). Se stavbou kostela v raně-gotickém slohu se začalo v roce 1252, v souvislosti se založením zdejšího cisterciáckého kláštera. Gotické znaky dodnes nese klenba, barokně upravená štukovými žebry a především severní kaple. K zásadní přestavbě ve stylu barokní gotiky došlo za opata Václava Vejmluvy s přispěním architekta Santiniho. [10] Dekretem vatikánské Kongregace pro bohoslužbu a svátosti ze dne 5. ledna 2009 byl konventní kostel Nanebevzetí panny Marie povýšen na baziliku Minor.

Zde bych rád podotknul, že kostel je ve správě římskokatolické farnosti Nanebevzetí panny Marie, která sídlí v areálu zámku. Po mnoha letech oprav, jak v interiéru, tak exteriéru, je dnes tato bazilika ve velmi dobrém stavu. Stejná farnost bude mít ve správě i poutní kostel. Nový vlastník tak může využít svých dosavadních bohatých zkušeností nasbíraných při obnově konventního kostela.

Dolní hřbitov

Tato stavba byla vybudována podle Santiniho návrhu v roce 1709. Impulsem k vybudování hřbitova byla hrozící morová epidemie. Stavba stojí v těsné blízkosti zámku (bývalého kláštera). Původně kostel měl trojúhelníkový půdorys. Na každém vrcholu trojúhelníku byla umístěna oválná kaple, přičemž jedna z kaplí sloužila zároveň jako vstupní brána hřbitova. Půdorys trojúhelníku a tři kaple byly symbolem Nejsvětější Trojice. Uprostřed hřbitova dodnes stojí socha anděla Posledního soudu s pozounem na tříbokém podstavci. Jednotlivé kaple propojují zvlněné hřbitovní zdi. V roce 1755 došlo k rozšíření hřbitova do dnešní podoby. Jedna zeď byla zbourána a přistavěna čtvrtá kaple. Tímto zásahem se bohužel narušila původní symbolika. [Holečková, 2006, str.69]

Barokní kamenný most

Tento most je umístěn na silnici č. 37 přes Stržský potok v těsné blízkosti zámeckého areálu. Vybudován byl v první polovině 18. století jako hlavní přístup ke klášteru. Postaven je ze žulových kvádrů a po obou stranách vyzdoben sochami světců. Výzdoba byla inspirována Karlovým mostem v Praze. U každé sochy světce je

Obrázek č.14: Barokní kamenný most

na vysokém podstavci komentář objasňující volbu jednotlivých postav. Most je dnes umístěn na hlavním silničním tahu mezi Žďárem na Sázavou a Žďárcem nad Doubravou a je tedy zatížen hustým silničním provozem. Proto v roce 2008 prošel zásadní rekonstrukcí, při které originály soch byly nahrazeny kopiemi. [11]

Využití areálu pro cestovní ruch

V areálu zámku je několik stálých expozic, a to santiniho expozice, muzeum knihy, historie rodu Kinských a výstava barokního umění ze sbírek Národní Galerie v Praze. Všechny tyto expozice jsou ve správě provozovatele Informačního a turistického centra, které zajišťuje a.s. Žďas. Toto informační centrum má dále na starosti průvodcovskou službu, která provádí v Bazilice Nanebevzetí Panny Marie, v Konventní budově a v budově bývalé klášterní konírny. Během roku je zde několik větších společensko-kulturních akcí, jako např. folkový festival Horácký džbánec nebo Klášterní noc.

Cena prohlídky zámeckého okruhu s průvodcem je 120 Kč za osobu, děti do 15 let, studenti a důchodci 90 Kč.

Roční návštěvnost se pohybuje kolem 23 000 osob. [9]

1.5.2 Regionální muzeum

Regionální muzeum sídlí od roku 1993 v prostorách městské Tvrze v centru Žďáru nad Sázavou pod kostelem sv. Prokopa. Je otevřeno celoročně. V jedné z nejstarších budov se během roku střídají různé výstavy převážně s regionální tematikou (Svět žďárského měšťana, Žďárský hokej 1939-2009, Kouzlo a magie horáckých Vánoc), dále pak výstavy umění, prezentace v rámci různých festivalů a naučné výstavy. V nedalekém Moučkově domě naproti faře u kostela sv. Prokopa se nachází trvalá expozice dějin města, jejíž součástí je také prvorepublikový obchod a měšťanský salón. Pokladna pro krátkodobé výstavy na Tvrzi i pro expozici v Moučkově domě se nachází v budově Tvrze. [12]

Tvrz je otevřena denně kromě pondělí (a mimo dobu, potřebnou k instalaci výstav) od 9:00 do 12:00 a od 12:30 do 17:00 hod.

Vstupné: Dospělí 10 Kč; důchodci a děti do patnácti let 5 Kč; předškolní děti a pedagogický dozor zdarma. [12]

1.6 Sakrální cestovní ruch

Pojem **Sakrální CR** označuje formu cestovního ruchu, která je zaměřena na cestování, jehož hlavními důvody jsou poutě nebo náboženské obřady spojené s návštěvou religiálních památek, např. kostelů, kaplí, hřbitovů, katedrál, poutních míst apod. Dalším motivem může být vzdělávání a účast na seminářích, kongresech, meditativních setkáních a dalších typech akcí s náboženským programem, nebo zdravotní motivy, spojené s vírou v léčebný účinek přírodních látek a samotných míst.

[Drobná, Morávková, 2013, str. 142]

Sakrální cestovní ruch je obvykle považován za součást kulturního turismu, nicméně z pohledu účastníků a jejich motivů i z pohledu rozsahu a způsobu čerpání služeb a způsobu trávení volného času představuje jeho výrazně specifickou součást. Jde o segment cestovního ruchu, který obecně pomáhá zmírňovat sezónní výkyvy. Alternativními termíny (synonymickými pojmy) jsou náboženský cestovní ruch, religiální cestovní ruch, poutní cestovní ruch případně církevní turistika. [15]

1.6.1 Sakrální cestovní ruch v České republice

Sakrální CR si pomalými krůčky nachází své postavení v domácím cestovním ruchu. Na letošním veletrhu Regiontour bylo druhým rokem prezentováno téma církevní turistiky jako jedno z hlavních témat, kterému se věnovala značná pozornost. Hlavním důvodem zájmu je především obrovský potenciál v naší zemi. Putování po starých a slavných poutních místech, která jsou rozeseta po naší zemi, má u nás hlubokou tradici a patří k nejstarším formám cestovního ruchu vůbec. Za všechny lze jmenovat známá poutní místa na Moravě, jako jsou Velehrad nebo Svatý Hostýn, v Čechách pak kupříkladu Svatá Hora u Příbrami. Tato poutní turistika je dnes v popředí zájmu i u tzv. nevěřících spoluobčanů, protože souvisí jak s poznáváním přírody, tak i krás umění, které v sobě poutní místo vždy zahrnovalo.

1.6.2 Propagace sakrálních památek

Značka Magni

Organizace, která se zabývá podporou cestovního ruchu potažmo Církevní turistikou v České republice je agentura Helptour, která je nositelem národní značky církevní turistiky **Magni – cesta s příběhem**.

Tento projekt se zabývá prezentací a propagací církevních památek a kulturně historického dědictví křesťanství na území České republiky. Navazuje a vychází z již zrealizovaného projektu vzdělávání „**Výchova a vzdělávání lidských zdrojů v cestovním ruchu v oblasti Církevní historie a turistika v Praze**.“ Partnery tohoto projektu jsou například centrála cestovního ruchu Czechtourism, regionální agentury cestovního ruchu, Asociace průvodců, Asociace turistických informačních míst. [21]

Značka byla financována z prostředků fondů EU v letech 2009–2012 a v roce 2011 uvedena mezi značky destinace Česká republika. Dosavadní zkušenosti se značkou MAGNI ukazují nutnost učinit z církevní turistiky skutečný produkt cestovního ruchu a zvýšit konkurenceschopnost České republiky vůči okolním zemím. Dědictví po předcích a naše duchovní tradice skýtají potenciál, který přímo vybízí k využití.

Základním rysem současného stavu církevní turistiky je izolovanost, nahodilost a nezáměr o spolupráci na vytváření jednotného image České republiky. Tento jev se samozřejmě netýká jen církevní turistiky. Česká republika se nachází v tržním prostředí. I v cestovním ruchu je nutné usilovat o svého zákazníka. Snahou Magni je koordinovat systém propagace a rozvoje cestovního ruchu a zlepšení spolupráce mezi veřejnoprávními a podnikatelskými subjekty v oblasti sakrálního cestovního ruchu. [21]

Podle stupnice agentury Helptour s názvem Top 20 památek, se poutní kostel na Zelené hoře umístil na devátém místě. Mezi první tři památky jsou zařazeny Pražský hrad, Starý židovský hřbitov a Bazilika sv. Václava ve Staré Boleslavi. [21]

1.6.3 Sakrální (náboženský) CR ve světě

Náboženský CR je ve světě velmi oblíben a na vzestupu. Sakrální stavby ve Vatikánu, poutní místa ve Španělsku, či katedrály ve většině evropských metropolí navštíví miliony lidí ročně. Nutno ale dodat, že návštěva míst spojených s náboženskou tematikou je rozšířena po celém světě a zdaleka se netýká pouze křesťanství, ale většiny světových náboženství. Vždyť co jiného je pout' do Mekky v islámském světě, či návštěva Tadž Mahalu v indické Agře.

V roce 2003 provedli odborníci z Travel Industry Association velkou studii srovnání turistického ruchu ve Spojených státech amerických. Zjistili, že jedenaosmdesát procent všech dospělých, kteří rok předtím cestovali, vyrazili z důvodu poznávání památek kulturního dědictví. Fyzicky to činilo na 118 milionů lidí, kteří podnikli 217 milionů cest. Zajímavé bylo i zjištění, že návštěvníci, kteří vyrazili za kulturními a historickými památkami, utratili v průměru 623 dolarů za cestu. Ti, co vyrazili za přírodou a relaxací, utratili jen 457 dolarů za cestu. Jde o peníze bez nákladů na dopravu, takže studie skutečně ukazuje, kolik peněz jednotlivé typy turistů vynakládají. Od doby tohoto velkého výzkumu se poměr mezi cestováním za kulturními památkami a cestováním za přírodními krásami příliš nezměnil. [16]

1.6.4 Významná výročí roku 2013

Na konci této kapitoly bych rád připomněl dvě velké akce roku 2013 spojené s církevní turistikou v České republice. Zejména 115. výročí příchodu Cyrila a Metoděje a připomenutí jejich významu pro České a Moravské země bylo příležitostí k organizování mnoha kulturních a duchovních akcí zejména na jižní Moravě. Slavnosti vyvrcholily na Velehradě ve dnech 4. - 5. července 2013 v rámci státního svátku ČR již tradičním národním projektem „Dny lidí dobré vůle“. Za dva dny zavítalo na Velehrad téměř 80 000 návštěvníků a několik stovek kněží nejen z České republiky, ale i z okolních zemí. Druhou významnou akcí bylo výročí Bible Kralické, které bylo slaveno v Kralicích nad Oslavou v září tohoto roku. Na slavnosti dorazilo během dvou dnů asi 4000 poutníků. I k tomuto významnému datu se během celého roku konala řada přednášek, konferencí a výstav. [22]

1.7 Turisty vyhledávané sakrální památky v okolí Zelené hory

1.7.1 Děkanský kostel Nanebevzetí Panny Marie v Polné

Monumentální stavba stojící ve spodní části Husova náměstí v Polné je výraznou dominantou řadící se mezi největší kostely v České republice. Vystavěn byl v letech 1700 - 1707 podle plánu italského mistra Dominika de Angeli za výrazné finanční pomoci Leopolda Ditrichštejna majitele polenského panství. Samotná budova kostela je odborně označena jako trojlodní bazilika.

Věž kostela sahá do výšky 64 m a byla postavena v roce 1895 podle návrhu arch. Františka Schmoranze, když původní věž shořela při požáru v roce 1863. Kromě velkého čelního oltáře v hlavní lodi je v obou postranních ještě osm menších bočních oltářů. Pod dlažbou z roku 1713, zhotovenou z části ze starých náhrobních kamenů s působivou heraldickou výzdobou, se nachází hrobka šlechtického rodu Žejdliců, kteří Polnou drželi v letech 1597–1623. Velké barokní varhany, mistrovské dílo Jana Davida Siebera z roku 1708, doplňují menší, velmi vzácné varhany z konce 16. století na řemenový pohon. Velmi cenná je protestantská cínová křtitelnice z roku 1617 od místního cínaře Dopplera. [17]

Precizní a odborníky velmi ceněná je výtvarná výzdoba kostela. A to zejména práce italských mistrů z Florencie. Štuková a fresková výzdoba na stěnách, valené klenbě a stropech chrámu mají evropskou úroveň. V letech 1707 a 1708 zde pracovali na dokončení a úpravách výzdoby malíř Luca Antonio Colomba a štukatér a mramorář Giacomo Antonio Corbellini, kteří předtím působili mj. na hradě Pernštejně. [17]

Kolem chrámu je ze tří stran postavena ohradní zeď, na západní straně rozdělená terasou a schodištěm. Pod schodištěm je umístěna kamenná kašna se sloupem a plastikou uprostřed, nad ní jsou umístěny sochy sv. Petra a sv. Pavla. Ty měly být spolu s dalšími dvanácti sochami apoštolů původně umístěny na volutách, vyčnívajících po obou stranách chrámu nad střechami bočních lodí. [17] **Tyto sochy byly nakonec umístěny na barokním mostě ve Žďáru nad Sázavou** (viz. Barokní kamenný most). Během posledních několika let prošel kostel rozsáhlou obnovou. Restaurován byl jak interiér tak exteriér této sakrální stavby.

V srpnu 2012 byla otevřena unikátní prohlídková trasa. Jsou zde k vidění nejen exponáty s církevní tematikou, jako jsou obrazy, plastiky, duchovní oděv, ale návštěvník může také zhlédnout zvonici s bytem zvoníka nebo vystavenou cínovou renesanční rakev. Celá tato expozice je pojata jako první církevní muzeum na vysočině.

1.7.2 Židovská synagoga v Polné

Židovské gheto na Karlově náměstí v Polné dnes připomíná hlavně budova synagogy a přilehlý rabínův dům, jehož průchodem se lze dostat na tzv. „rabínský plácek“. Synagoga pochází z konce 17. století a v průběhu 19. století byla několikrát stavebně upravována zejména v souvislosti s četnými požáry. [19]

Bohoslužby se zde konaly, podobně jako v dalších synagogách, do vypuknutí 2. světové války. Během války nacisté budovu užívali jako sklad zabaveného židovského majetku, který měl posloužit jako exponáty pro připravované Muzeum vyhynulé rasy. Po roku 1951 objekt sloužil jako skladiště barev a umělých hnojiv a postupně chátral, což došlo tak daleko, že v roce 1969 se dokonce propadla střecha a strop. S celkovou obnovou se začalo až po roce 1989. [19]

Dnes se v synagoze nachází regionální muzeum židovské kultury. Samotná budova synagogy má obdélníkový tvar na východě ukončenou oblou kamennou podezdívkou. Hlavní sál pojme 118 osob. Ženám byla zřízena speciální galerie s kapacitou 80 míst, kterou nese šestice žulových sloupů. Na ženské galerii se dochovala nejstarší květinová výmalba. Do mužské části se vcházelo podélnou chodbou z ulice. Dnes je zde expozice historie Židů v Polné. V ženské galerii je pak vystavena expozice Příběh Leopolda Hilsnera. [19]

V hlavní turistické sezoně je otevřeno od května do konce září, kromě pondělí a soboty, každý den a má stálého průvodce. Kromě toho jsou v synagoze pořádány koncerty a krátkodobé výstavy – např. obrazů, fotografií apod. [19]

Pro turistickou sezónu 2013 zůstal objekt, z důvodu rekonstrukce Rabínova domu, zcela uzavřen.

1.7.3 Kostel sv. Michala ve Vítochově

Kostelík opředený legendami leží ve výšce 626 m nad mořem nad obcí Vítochov 30 km východně od Žďáru nad Sázavou nedaleko města Bystřice nad Pernštejnem. Byl postaven na stávajícím hřbitově ve slohu románsko-gotickém asi kolem poloviny XIII.stol. jak dosvědčuje lomený vítězný oblouk, jižní vchod s kamenným portálem a původní klenutá okénka. Zdivo kostela je z kamene a od roku 1949 bez omítky. V lodi je trámový strop z r. 1967 s ještě starším zachovalým trémem, který má letopočet 1661. V západní části je hudební kruchta z r. 1969, přičemž ta předešlá měla letopočet 1783. Sakristie byla postavena asi kolem r. 1740. Hlavní oltář je z kamenného zdiva, který býval pokryt svorovou deskou s egyptským křížem. Nejvzácnější však ve Vítochovském kostele jsou malby, které pocházejí pravděpodobně z druhé poloviny XIV. stol., a které znázorňují výjevy z Kristových pašijí. Malby byly objeveny a poprvé restaurovány v roce 1949. [20] V současnosti se nacházejí v neuspokojivém stavu.

Vítochovský kostelík je v majetku Římskokatolické farnosti v Bystřici nad Pernštejnem. Bohoslužby se zde konají pouze příležitostně, ale i tak kostel celoročně přiláká velké množství turistů. Důvodem je především jedinečná atmosféra tohoto kostela umocněná až romanticky krásnou okolní přírodou.

obrázek č.17: Vítochovský kostelík

2. Praktická část

2.1 Metodika sběru sekundárních dat

Zdroje z kterých jsem čerpal pro tuto část práce jsou zejména vlastní poznatky během častých návštěv Zelené hory. Mnoho důležitých informací jsem získal od paní kastelánky poutního kostela a to zejména z oblasti problematiky průvodcovské služby či zasvěcení do plánů na budoucí využití kostela v souvislosti se změnou vlastníka, která probíhá v rámci církevních restitucí. Další zdrojem byly odkazy na webové stránky poutního kostela, NPÚ Telč a webové stránky žďárské farnosti. Je třeba také uvést, že některé informace a zkušenosti jsem získal v rámci své profese, kdy jsem měl možnost detailněji se seznámit s problematikou fungování některých památek nebo sakrálních staveb.

2.2 Současný stav poutního kostela na Zelené hoře a jeho využití v cestovním ruchu

Památko je v současné době v majetku státu ve správě NPÚ České Budějovice. Ještě do konce roku 2012 byla ve správě NPÚ Telč. Ke změně došlo v rámci reorganizace Národního památkového ústavu, která byla připravena ve spolupráci s Ministerstvem kultury ČR. Zároveň probíhá jednání o převodu kostela do vlastnictví farnosti Nanebevzetí Panny Marie (zámecká farnost), která o něj zažádala v rámci církevních restitucí.

Do roku 2005 průvodcovskou činnost v poutním kostele zajišťovalo Informační a turistické centrum sídlící v areálu zámku. Bylo tak možné koupit vstupenku zahrnující, jak prohlídku areálu zámku, tak kostela na Zelené hoře. Po výše zmíněném roce se správu kostela namísto NPÚ Brno ujal NPÚ Telč. Ten zajistil svoje vlastní průvodce a převzal tak průvodcovskou činnost v poutním kostele. Vstupenku na prohlídku s průvodcem tak nelze zakoupit v zámeckém ITC, ale až v kostele na Zelené hoře.

Trasa prohlídky vede přes ambit a hřbitov do kostela. Začíná každou půlhodinu a trvá 25 min. Průvodci jsou schopni podat výklad kromě češtiny také v angličtině, němčině, a polštině. Je zde také možnost prohlídky bez průvodce pouze s tištěným průvodcem za snížené vstupné. Prohlídka zpravidla probíhá v přízemí kostela a nově se rozšířila i do prvního ochozu. Pokud by návštěvník měl zájem podívat se do druhého ochozu kostela, což platí pouze pro jednotlivce nebo malé skupiny, je dobré se předem domluvit s průvodcovskou službou a to buď telefonicky nebo přes email. Toto opatření je zavedeno z důvodu bezpečnosti, jelikož ochozy a hlavně průchody mezi nimi jsou poměrně úzké. Průvodcovská služba dále zajišťuje prohlídku Dolního hřbitova. Je nutné se ale předem objednat. Dále kostel nabízí možnost pronájmu prostor pro konání svateb, což zajišťuje zámecká farnost Nanebevzetí Panny Marie. Kromě několika bohoslužeb konaných během roku je dále kostel využíván jako koncertní síň pro pořádání koncertů převážně duchovní hudby.

2.2.1 Vstupné za prohlídku kostela s průvodcem

Tabulka č.1: Vstupné

Plné vstupné	110 Kč
Snížené vstupné I. (děti od 6 do 18 let, senioři od 65 let, ZTP, studenti do 26 let)	60 Kč
Snížené vstupné II. (organizované skupiny předškolní mládeže)	30 Kč
Rodinné vstupné – (2 dospělí + max. 3 děti do 18 let)	250 Kč

Příplatky za služby:

- Prohlídka mimo provozní dobu (po dohodě se správou): 220 Kč
- Prohlídka mimo sezonu (po dohodě se správou): 330 Kč

Tabulka č. 2: Vstupné s příplatkem za cizojazyčný výklad:

Plné vstupné	220 Kč
Snížené vstupné I. (děti od 6 do 18 let, senioři od 65 let, ZTP, studenti do 26 let)	120 Kč
Snížené vstupné II. (organizované skupiny předškolní mládeže)	60 Kč

Slevy ze vstupného:

- jsou poskytovány organizovaným skupinám předškolní mládeže, školní mládeži, studentům, učňům, invalidům, seniorům nad 65 let, držitelům karet CIC a karet mládeže EURO
- hromadné slevy se neposkytují

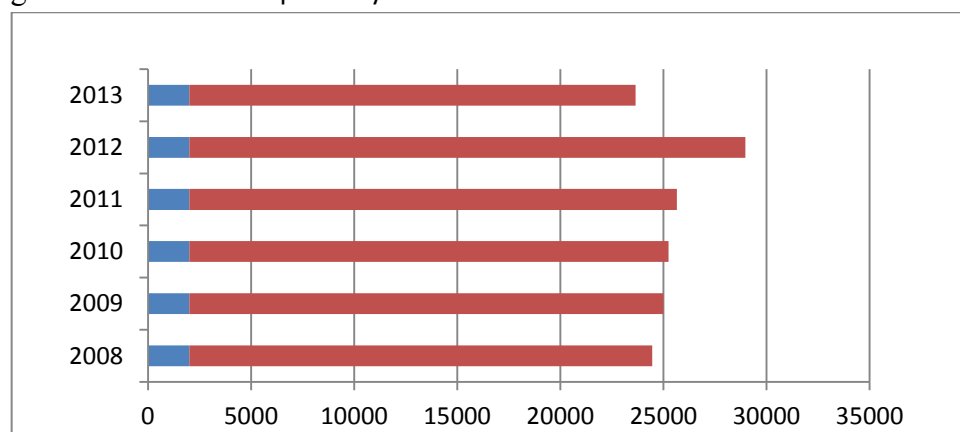
Volný vstup:

- je poskytován průvodcům organizovaných skupin s 10 a více návštěvníky, kteří se prokáží platnou legitimací Asociace průvodců ČR
- je poskytován dětem do 6 let s výjimkou organizovaných skupin předškolní mládeže, pracovníkům Národního památkového ústavu, členům sdružení FOD, členům ICOMOS a členům Asociace muzeí a galerií v ČR, a to pouze po předložení příslušného průkazu

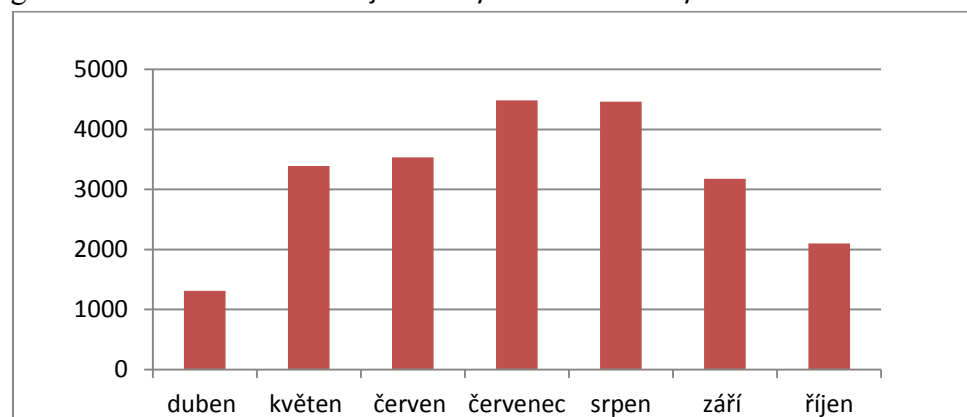
[15]

2.2.2 Návštěvnost památky

graf č.1: Návštěvnost památky od roku 2008

graf č.2: Návštěvnost během jednotlivých měsíců sezóny 2013

2.2.3 Zahraniční turisté a nabídka cestovních kanceláří

Co se týče zahraničních turistů, tyto statistiky nejsou správou památky vedeny. Mezi nejčastější zahraniční návštěvníky se řadí turisté z německy mluvících zemí, Polska a v poslední době i z exotického Japonska. Pravidelné zájezdy, zahrnující návštěvu Zelené hory, pořádají cestovní kanceláře „Travel Europe“ a „Prague International“. Obě dvě nabízejí služby incomingové cestovní kanceláře. Zaměřují se na celou Evropu a tuzemsko. Poutní kostel mají zařazený ve svých zájezdech v rámci poznávacích zájezdů po památkách UNESCO.

2.2.4 Kulturní a společenské akce na Zelené hoře

Zajímavou kulturní akcí je „Klášteří noc“, která probíhá, jak v poutním kostele, tak v podstatě v celém areálu zámku. Podílí se na ní: Občanské sdružení Putování za Santinim, ITC zámek, Správa zámecké farnosti a Národní památkový ústav. Začátek je v 18.00 a konec ve 24.00 hod. Kromě zpřístupnění všech výstav a galerií v zámeckém areálu, má návštěvník možnost zažít noc plnou hudby, zajímavých přednášek a setkání. Vrcholem letošního již 12. ročníku byl koncert světoznámého hudebního tělesa „Janáčkovovo kvarteto“, který probíhal v poutním kostele na Zelené hoře. Program posledního ročníku tohoto kulturního večera je uveden v příloze této bakalářské práce. [24]

Během roku je zde dále pořádáno několik koncertů, převážně duchovní hudby. Velký úspěch měl adventní koncert žáků ZUŠ Františka Drdly nazvaný „Při svíčkách“. Velkou návštěvnost zaznamenaly také noční prohlídky poutního kostela v rámci Hradozámecké noci 2012.

2.2.5 Sakrální využití památky

Nejnavštěvovanější akce během roku jsou bohoslužby o žďárské pouti. Tato Svatojánská pouť se koná vždy první neděli po 16. květnu. Bohoslužby o pouti se konají zpravidla od čtvrtka do neděle.

Každého 16. dne v měsíci se koná tzv. Nikodémova noc, což je v podstatě večerní adorace (modlitba). Během roku se zde konají zpravidla tři až čtyři svatební bohoslužby. Občasnou záležitostí jsou mše organizované samotnými návštěvníky, zcela výjimečně pak sloužené i v cizím jazyce.

Dne 31. srpna proběhla v areálu bývalého kláštera akce s názvem Diecézní pouť rodin, která přilákala velké množství rodin s dětmi, nejen ze Žďáru, ale i ze širšího okolí. Návštěvníci této pouti si nenechali ujít i návštěvu přilehlé Zelené hory.

Pout'

ke svatému Janu Nepomuckému na Zelené hoře ve Žďáře nad Sázavou

2013 16.–19. května

ČTVRTEK 16. KVĚTNA	
17.15 poutní mše svatá	v den slavnosti sv. Jana Nepomuckého
SOBOTA 18. KVĚTNA	
11.00 poutní mše svatá	slouží P. PAVEL LACINA – Vigilie sv. Ducha
17.00 mše svatá	
NEDĚLE 19. KVĚTNA	
6.00 mše svatá	slouží kněží žďárských farností slouží P. MILOŠ KABRDA SDB spirituál kněžského semináře v Praze slouží P. MILAN VAVRO děkan slavkovský slouží P. MILAN VAVRO děkan slavkovský slouží P. ERVÍN JANSÁ farář v Lomnici u Tišnova <i>Po mši svaté bude májová pobožnost.</i>
7.30 mše svatá	
9.00 mše svatá	
10.30 mše svatá	
14.30 mše svatá	

www.zdarskefarnosti.cz

Obrázek č.18: Leták s poutním programem bohoslužeb na Zelené hoře

Z předešlého výčtu je patrné, že využívání kostela pro sakrální cestovní ruch je spíše sporadické. V kostele se nekonají žádné pravidelné mše, ojedinělé jsou i kulturní akce. Příčin může být několik: slabá propagace, špatná komunikace mezi Národním památkovým ústavem a farností, nezájem ze strany města a místních obyvatel, malé prostory kostela či ateistická společnost. Záměrem nového majitele je optimálně využít potenciál tohoto kostela a přispět tak k větší otevřenosti, využitelnosti a návštěvnosti této unikátní památky.

2.2.6 Plány do budoucna

Jak už bylo zmíněno, nejpozději v příštím roce se o dílo slavného architekta Santiniho začne starat, na základě zákona o restitucích, římskokatolická církev, respektive žďárská zámecká farnost Nanebevzetí Panny Marie. Ta se již dříve vyjádřila, že chce památku nechat přístupnou včetně zachování prohlídky a průvodcovské služby. Zároveň dle slov paní kastelánky, bude záměrem nového vlastníka větší liturgické využití tohoto poutního kostela. V praxi to bude znamenat větší počet bohoslužeb během roku. Což svým způsobem bude náročnější pro organizování průvodcovské služby, na druhou stranu návštěvník v případě, že právě při jeho návštěvě bude probíhat liturgie, bude mít možnost se jí zúčastnit. Zejména pak organizované skupiny návštěvníků si budou moci, po předešlé domluvě, zorganizovat vlastní bohoslužbu, případně se svým vlastním duchovním. Půjde tedy o jakousi revitalizaci původního záměru zakladatelů tohoto kostela směrem ke spirituálnímu významu tohoto místa.

Kromě duchovních akcí je záměrem nového majitele, také zpestření kulturního programu na Zelené hoře. Dle slov kněze zámecké farnosti Vladimíra Záleského by se tato unikátní památka měla více otevřít veřejnosti. Důraz bude kladen také na kvalitu průvodcovské služby a to jak odbornou, tak jazykovou. Do budoucna hodlá pro průvodce pořádat odbornou a duchovní formaci.

Další problém, který bude muset nový majitel řešit je technický stav budovy. Je to neméně důležitý faktor směrem k využitelnosti památky. Jen těžko lze propagovat sakrální stavbu, která má opadanou omítku či neupravené okolí. Je patrné, že nejistý majetnický stav památce nijak neprospívá. Za několik posledních let neproběhla žádná větší oprava, kromě těch nezbytně nutných, jako například již zmíněná oprava střechy po vichřici v roce 2008. Dle slov p. Záleského bude nutné vytvořit kompletní elektroinstalaci, odvlhčit sakristii, renovovat tvarování ochozů v patře, které neodpovídá původní santiniovské podobě, navíc trámy jsou silně napadeny dřevomorkou. V neposlední řadě dlouhého odkladu nesnese ani oprava již zmiňované venkovní fasády či přesun zbylých hrobu z Pole poutníků (prostor mezi ambitem a kostelem).

2.3 Metodika sběru primárních dat

Pro dosažení relevantních informací o současném typickém návštěvníkovi a jeho vztahu k sakrálním památkám případně církevním obřadům, bylo pristoupeno k dotazníkovému šetření. Toto šetření proběhlo v letních měsících turistické sezóny 2013. Kvůli větší reprezentativnosti vzorku byli oslovoováni jednotlivci, případně menší skupiny návštěvníků. 84 % oslovených byli respondenti, kteří právě absolvovali prohlídku kostela, nebo si kostel pouze prohlíželi bez výkladu. Část dotazníků bylo k dispozici u pokladny přímo v kostele. Z těchto odebraných dotazníků se 20 vrátilo vyplněných, což bylo tak trochu načekané, ale příjemné překvapení. Dotazník obsahoval 16 jednoduše a přehledně formulovaných otázek, z toho dvanáct otázek bylo uzavřených, dvě byly polouzavřené a dvě otázky zůstaly otevřené. Konečný počet vyplněných dotazníků je 125.

Určeny byly tři základní roviny pro dosažení cíle:

- Profil současného typického návštěvníka. Určit jeho pohlaví, věk, vzdělání, náboženskou příslušnost (věřící, nevěřící)
- Vztah návštěvníků k sakrálním památkám a církevní turistice. Především zjištění, jak návštěvníci vnímají Zelenou horu, jestli jako sakrální památku, tedy místo určené převážně ke shromažďování věřících, nebo jako vrcholné dílo Santiniho, či památku UNESCO. Následně vyhodnotit vztah mezi těmito dvěma skupinami návštěvníků.
- Potenciál Zelené hory k sakrálnímu cestovnímu ruchu. Zjištění současného využití kostela směrem k církevní turistice a možnosti budoucího využití na základě záměru staronového vlastníka kostela.

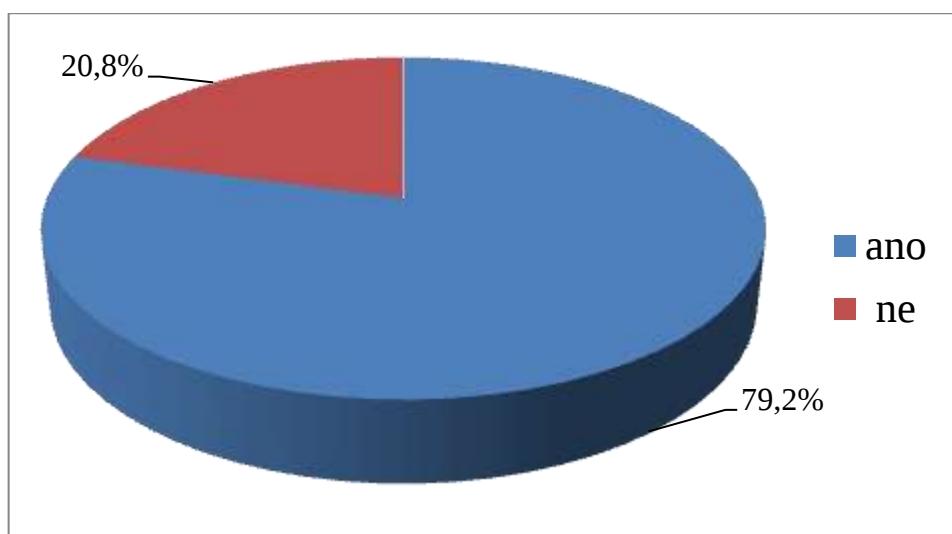
2.4 Vyhodnocení dotazníku

1. otázka: Navštívili jste kostel na Zelené hoře poprvé?

Tabulka č. 3: Vyhodnocení otázky č.1

možnosti	počet respondentů	procenta
ano	99	79,2 %
ne	26	20,8 %

Graf č.3: Navštívili jste kostel na Zelené hoře poprvé?

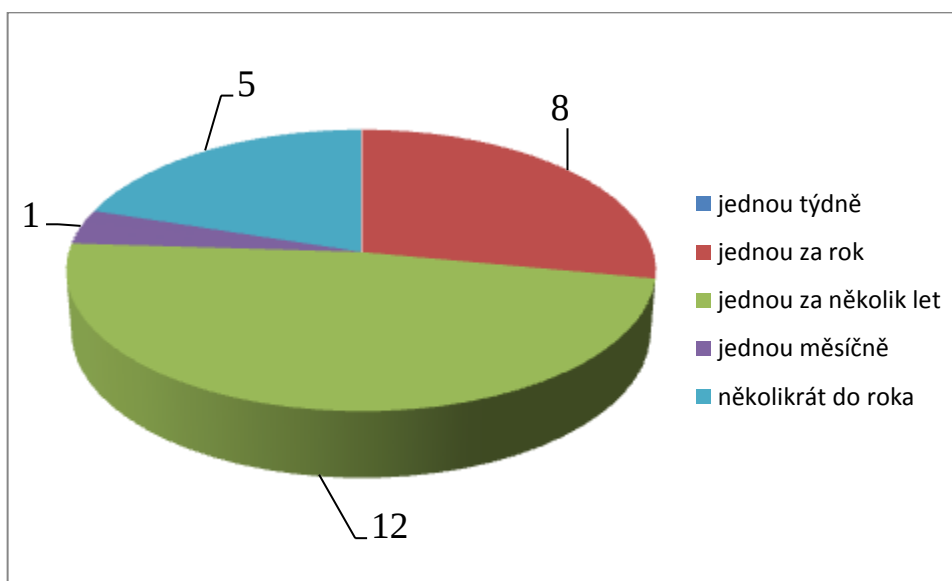
Z grafu je patrné, že značná většina respondentů, která absolvovala prohlídku navštívila kostel poprvé.

2. otázka: V případě, že kostel navštěvujete opakovaně, jak často?

Tabulka č.4: Vyhodnocení otázky č. 2

možnosti	počet respondentů
jednou týdně	0
jednou za rok	8
jednou za několik let	12
jednou měsíčně	1
několikrát do roka	5

Graf č.4: V případě, že kostel navštěvujete opakovaně, jak často?

Na tuto otázku odpovědělo 26 respondentů, z toho šest uvedlo, že kostel navštěvují několikrát do roka. Zbýlých 20 respondentů uvedlo, že kostel navštíví buď jednou do roka, nebo jednou za několik let. Z výsledků lze vyčíst, že z dlouhodobého hlediska se o památku zajímá asi pětina návštěvníků.

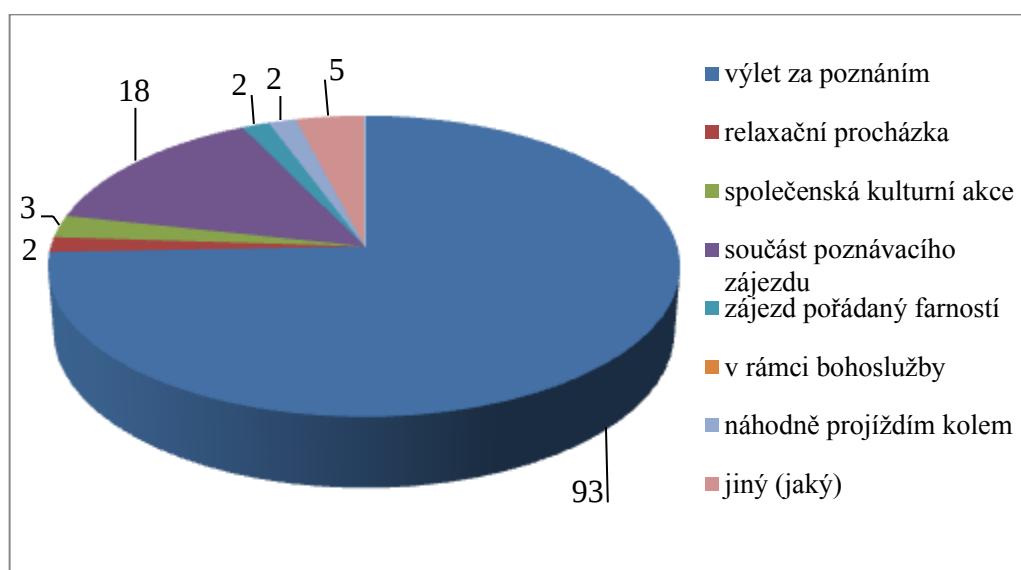
3. otázka: Při jaké příležitosti a za jakým účelem jste navštívili poutní kostel?

Tabulka č.5: Vyhodnocení otázky č. 3

možnosti	počet respondentů	procenta
výlet za poznáním	93	74,4 %
relaxační procházka	2	1,6 %
společenská kulturní akce	3	2,4 %
součást poznávacího zájezdu	18	14,4 %
zájezd pořádaný farností	2	1,6 %
v rámci bohoslužby	0	0 %
náhodně projíždím kolem	2	1,6 %
jiný (jaký)	5	4 %

V případě odpovědi jiný (jaký), respondenti ve třech případech označili zájem o historii a ve dvou případech se jednalo o výlet s rodiči.

Graf č.5: Při jaké příležitosti a za jakým účelem jste navštívili poutní kostel?

Z grafu je patrné, že zcela převládá výlet za poznáním. Tuto možnost označilo rovných 93 respondentů, což je 74 %. 18 respondentů dále označilo jako účel své návštěvy poznávací zájezd. Na druhou stranu zcela propadla možnost zájezdu pořádaného farností, kterou označili pouze dva respondenti. Nulová odpověď v případě účelu cesty spojené s bohoslužbou, byl očekávaný, jak bylo zjištěno v předešlé kapitole počet bohoslužeb konaných na Zelené hoře během roku je velmi nízký.

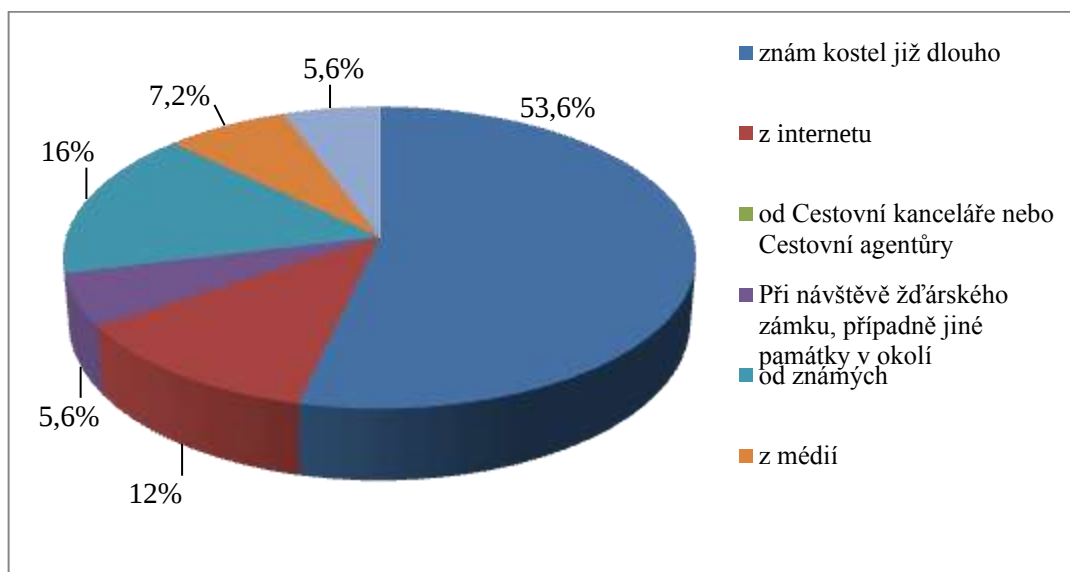
4. otázka: Z jakého zdroje jste se o památce dozvěděli?

Tabulka č.6: Vyhodnocení otázky č.4

možnosti	počet respondentů	procenta
znám kostel již dlouho	67	53,6 %
z internetu	15	12 %
od Cestovní kanceláře nebo Cestovní agentury	0	0
Při návštěvě žďárského zámku, případně jiné památky v okolí	7	5,6 %
od známých	20	16 %
z médií	9	7,2 %
jiný zdroj (jaký)	7	5,6 %

V případě odpovědi jiný (jaký), respondenti ve čtyřech případech označili jako zdroj literaturu, jedenkrát školu a dvakrát respondenti uvedli seznam památek UNESCO.

Graf č.6: Z jakého zdroje jste se o památce dozvěděli?

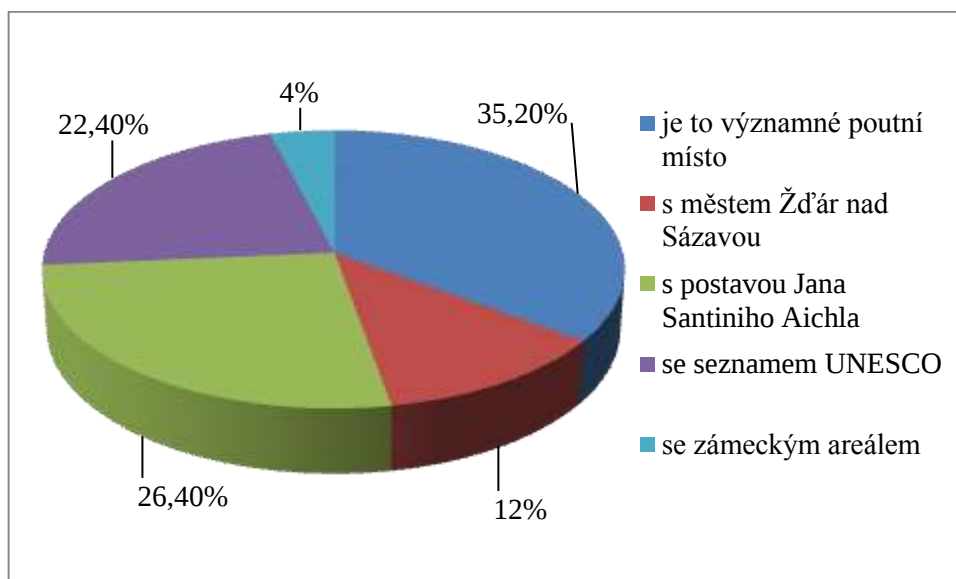
Nadpoloviční většina respondentů uvedla, že kostel zná již dlouho. Což je jistě pozitivní poznatek. Vypovídá o povědomí o této památce mezi širokou veřejností. Důvodů může být několik. Jednak zvyšující se zájem o Santiniho tvorbu, jednak z popularizování památky v rámci církevních restitucí. Pouze necelých šest procent uvedlo, že kostel zhlédlo v rámci návštěvy žďárského zámku, případně jiné památky v okolí. Což lze vyhodnotit tak, že navštívit poutní kostel je u převážné většiny návštěvníků hlavním cílem jejich cesty. Velmi malé procento uvedlo jako zdroj cestovní kancelář nebo cestovní agenturu. 12 % respondentů uvedlo jako zdroj internet.

5. otázka: S čím si tuto památku nejvíce spojujete?

Tabulka č.7: Vyhodnocení otázky č.5

možnosti	počet respondentů	procenta
je to významné poutní místo	44	35,2 %
s městem Žďár nad Sázavou	15	12 %
s postavou Jana Santiniho Aichla	33	26,4 %
se seznamem UNESCO	28	22,4 %
se zámeckým areálem	5	4 %

Graf č.7: S čím si tuto památku nejvíce spojujete?

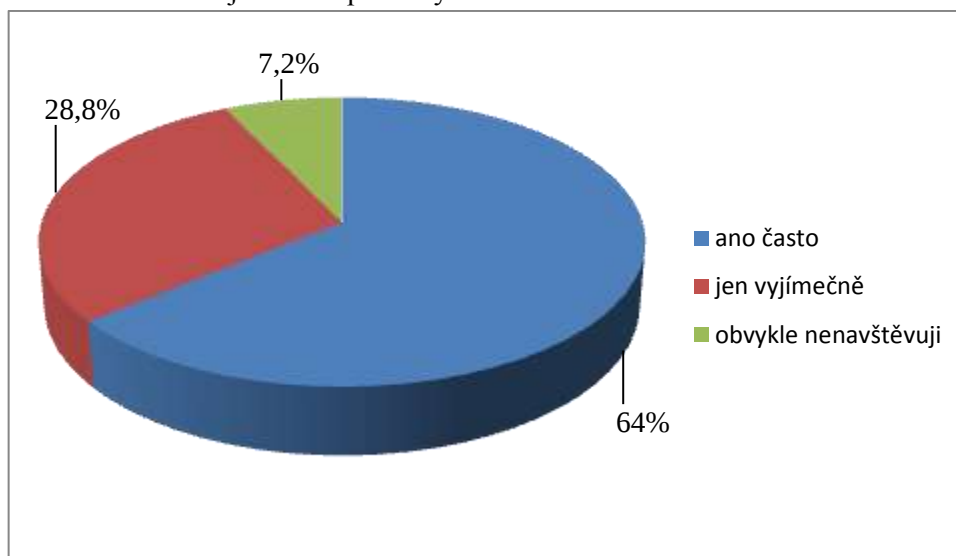
35,2 % respondentů uvedlo, že památku si nejvíce spojují s významným poutním místem. Lze tedy konstatovat, že víc jak třetina respondentů vnímá památku především jako poutní místo a upřednostňují tedy spíše náboženský význam. Naproti tomu polovina si památku spojuje více se Santinim a s Unesco. 12 % uvedlo Žďár nad Sázavou a pouhá 4 % uvedla zámecký areál, což potvrzuje výsledek z předešlé otázky.

6. otázka: Navštěvujete často památky s náboženskou tematikou?

Tabulka č.8: Vyhodnocení otázky č.6

možnosti	počet respondentů	procenta
ano často	80	64 %
jen výjimečně	36	28,8 %
obvykle nenavštěvuji	9	7,2 %

Graf č.8: Navštěvujete často památky s náboženskou tematikou?

V této otázce dvě třetiny respondentů uvedly, že často navštěvují památky s náboženskou tematikou, naproti tomu pouhých sedm procent uvedlo, že tyto památky obvykle nenavštěvují. Z toho lze vyvodit závěr, že většina návštěvníků vnímá Zelenou horu jako sakrální stavbu tedy místo s náboženským (duchovním) významem.

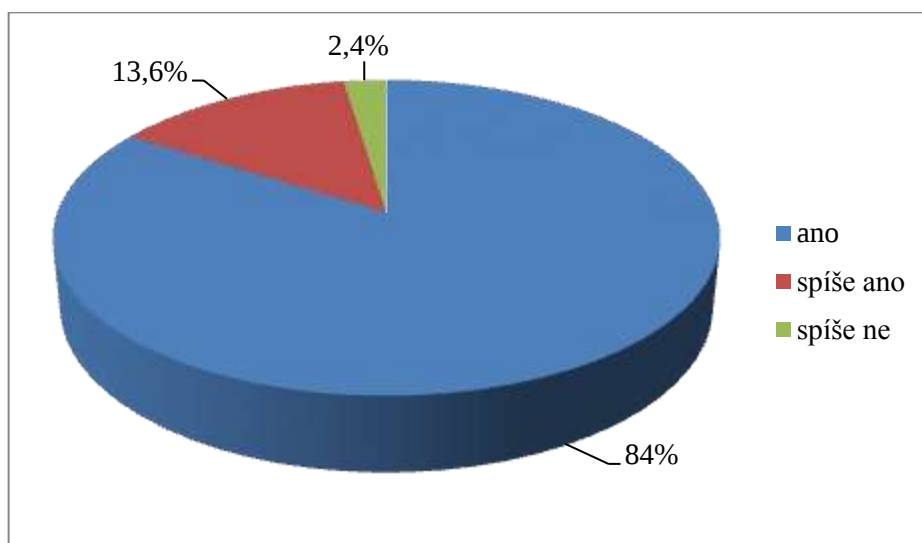
Pokud jsem se více zaměřil na otázku pět a šest a porovnal jednotlivé odpovědi, zjistil jsem, že ze 44 respondentů, kteří si spojují kostel s poutním místem, jen 17 z nich často navštěvuje památky s náboženskou tematikou. Naproti tomu z 61 respondentů, kteří si spojují kostel se Santinim či památkou Unesco, 31 uvedlo, že často navštěvují sakrální památky. Není zde tedy přímá vazba mezi respondenty, kteří vnímají památku, jako poutní místo a mezi těmi, kteří často navštěvují památky s náboženskou tematikou. Zároveň polovina z těch, kteří si památku spojují se Santinim a s Unesco v dotazníku uvedla, že často navštěvuje sakrální památky.

Otázka č.7: Je pro vás poutní kostel na Zelené hoře atraktivní církevní památkou České republiky?

Tabulka č.9: Vyhodnocení otázky č.7

možnosti	počet respondentů	procenta
ano	105	84 %
spíše ano	17	13,6 %
spíše ne	3	2,4 %
ne	0	0

Graf č.9: Je pro vás poutní kostel na Zelené hoře atraktivní církevní památkou ČR?

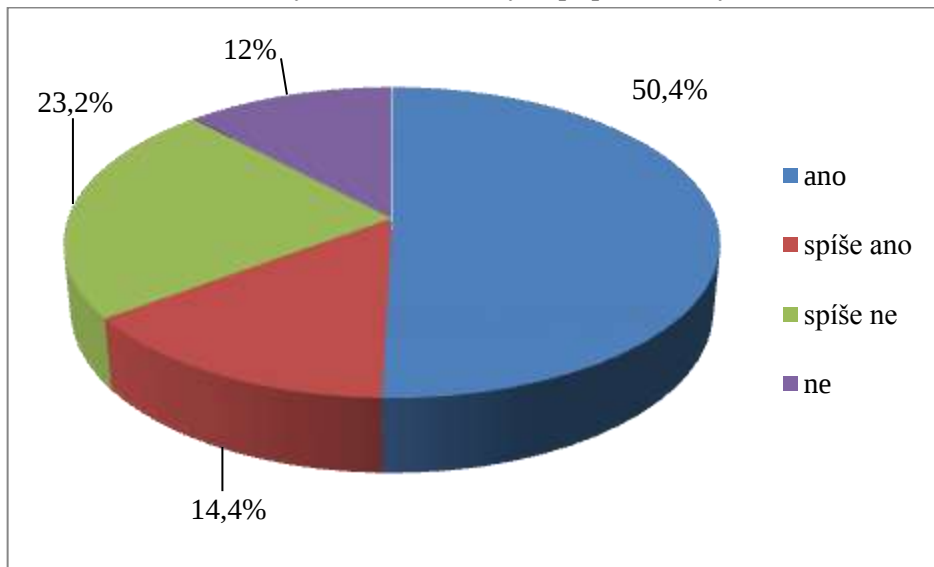
Kladná odpověď u 84 % respondentů zcela podtrhuje fakt, že pro většinu návštěvníků je Zelená hora významná církevní památka s náboženským významem. Za zmínku stojí i to, že ze 125 respondentů ani jeden neuvedl vyloženě zápornou odpověď.

Otázka č.8: Zúčastnili byste se bohoslužby v případě, že by se konala v čase vaší návštěvy kostela?

Tabulka č.10: Vyhodnocení otázky č.8

možnosti	počet respondentů	procenta
ano	63	50,4 %
spíše ano	18	14,4 %
spíše ne	29	23,2 %
ne	15	12 %

Graf č.10: Zúčastnili byste se bohoslužby v případě, že by?

Jak je z grafu patrné polovina respondentů uvedla, že by se bohoslužby zúčastnila, necelých patnáct procent uvedlo možnost spíše ano a 23% spíše ne. Pokud bychom měli označit skupinu s vyloženě negativním postojem vůči liturgii v čase jejich návštěvy, jednalo by se právě o zbylých 12 % respondentů.

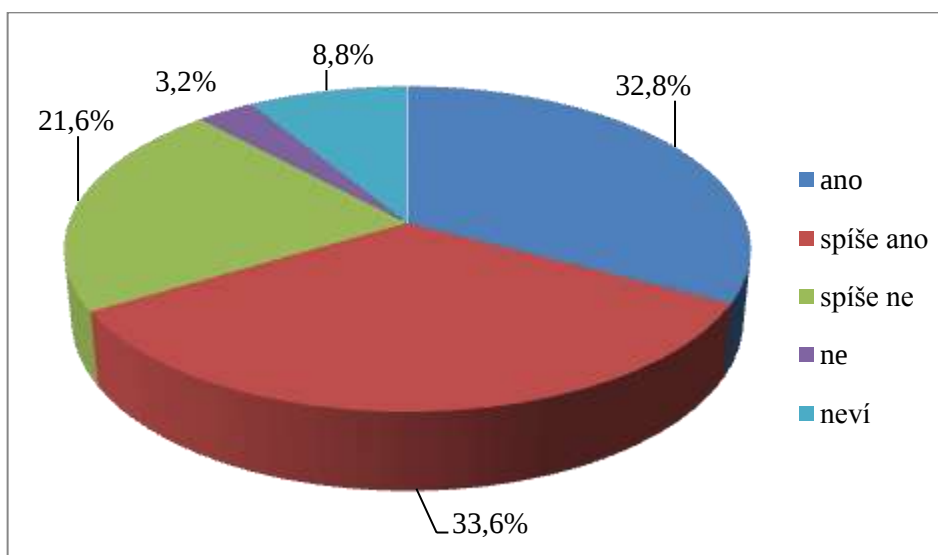
Otázka č. 9: Je podle vás dostatečně využit sakrální náboženský význam této památky?

Tabulka č.11: Vyhodnocení otázky č. 9

možnosti	počet respondentů	procenta
ano	41	32,8 %
spíše ano	42	33,6 %
spíše ne	27	21,6 %
ne	4	3,2 %

Zbylých 11 respondentů, tedy 8,8 %, dopsalo do dotazníku možnost „neví“, případně že neznají rozpis bohoslužeb.

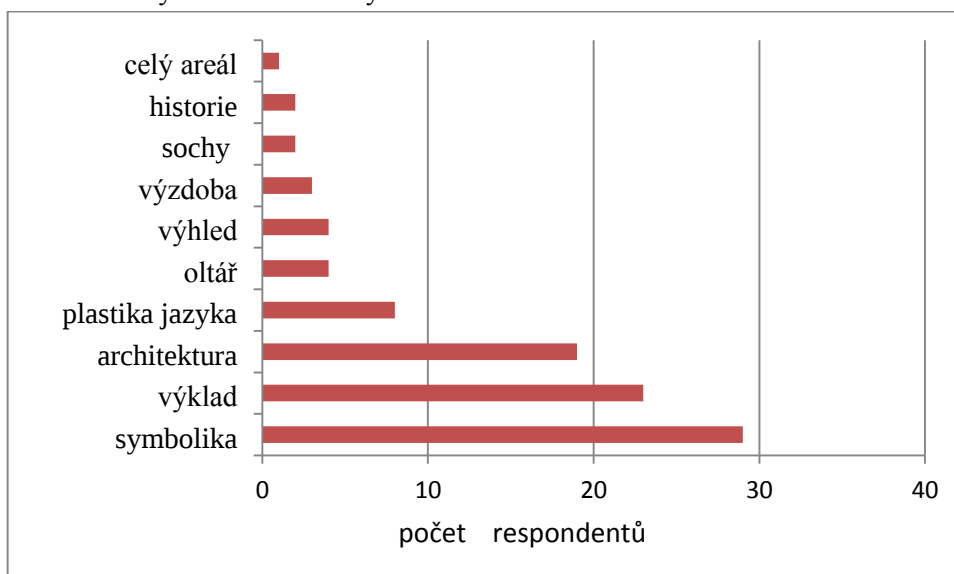
Graf č.11: Je podle vás dostatečně využit sakrální (náboženský) význam této památky?

Podle grafického znázornění převažuje pozitivní vyjádření. Možnost ano nebo spíše ano označilo dohromady 83 respondentů, což je 66,4 %. Variantu spíše ne označilo 21,6 % dotazovaných. Pouhých 3,2 % je těch, kteří jsou přesvědčeni o tom, že není dostatečně využit náboženský význam této památky. Zbýlá část dotazovaných, tedy 8,8 % se vyjádřila v tom smyslu, že nemá dostatečné informace, případně že nemá na tuto problematiku ucelený názor.

Otázka č. 10: Krátce napište, co vás při návštěvě této památky nejvíce zaujalo?

Graf č.12: Vyhodnocení otázky č.10

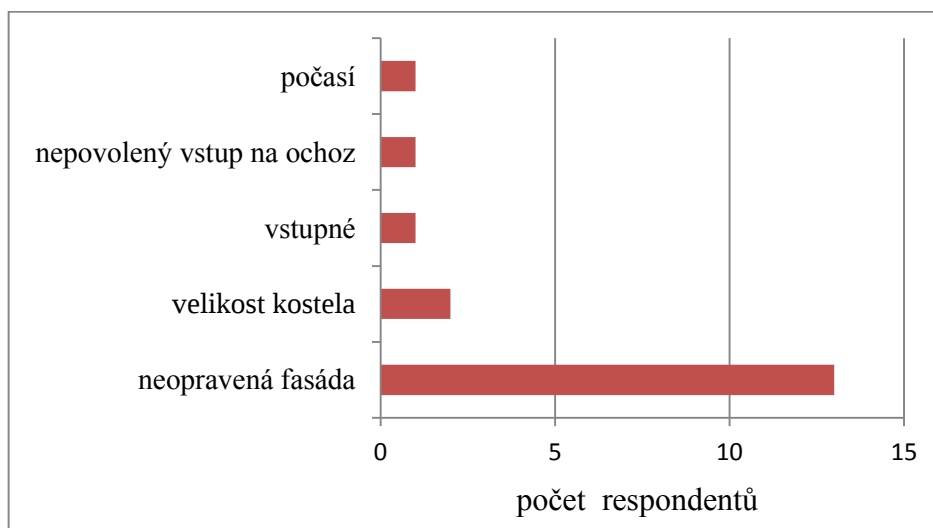

Na tuto otázku odpovědělo 95 respondentů. Třetinu dotazovaných nejvíce zaujala symbolika kostela. Je patrné, že je to výrazný faktor ovlivňující potenciál památky směrem k cestovnímu ruchu potažmo k sakrálnímu CR, připustíme-li fakt, že veškerá symbolika uplatněná v celém areálu poutního kostela je založena na židovsko-křesťanské nauce. Dalších 23 dotázaných zaujal výklad, což je známka kvalitní průvodcovské služby, která v minulých letech byla často terčem kritiky. V letošním roce však doznala výrazných změn a to jak personálně, tak obsahově. Předně to byl příchod nové paní kastelánky, která byla již nominovaná za účasti farnosti Nanebevzetí Panny Marie (budoucí vlastníky památky). Změnu v celé koncepci průvodcovské služby lze tedy vyhodnotit pozitivně, jako krok správným směrem.

Víc jak pětina respondentů, na otázku co je nejvíce zaujalo, uvedla architekturu. Zde je tedy další významný faktor, který kladně působí na návštěvníky. Naproti tomu jen tři respondenti uvedli výzdobu a pouze dva uvedli historii památky. Zajímavá byla odpověď osmi dotázaných, kteří uvedli tzv. plastiku jazyka. Což jak bylo uvedeno už v teoretické části v popisu kostela, je výrazná červená plastika umístěná na stropě kostela a má souvislost s Janem Nepomuckým.

Otázka č. 11: Krátce napište co vás při návštěvě této památky nejvíce zklamalo?

Graf č.13: Vyhodnocení otázky č.11

Ze 125 respondentů na tuto otázku odpovědělo pouze 18. To je známka toho, že většina dotazovaných nemá výrazné připomínky k poutnímu kostelu na Zelené hoře.

Na neopravenou venkovní fasádu upozornilo 13 dotazovaných. Současný stav památky byl v této práci již několikrát zmiňován. Stejně tak byl definován problém vstupu větších skupinek na ochoz kostela. Dva respondenti uvedli jako důvod zklamání velikost kostela. Může jít o klam, který je způsoben fotografiemi či filmovými záběry, kde budovy, postavy, či volné prostory působí větším a mohutnějším dojmem, než jaký mají ve skutečnosti.

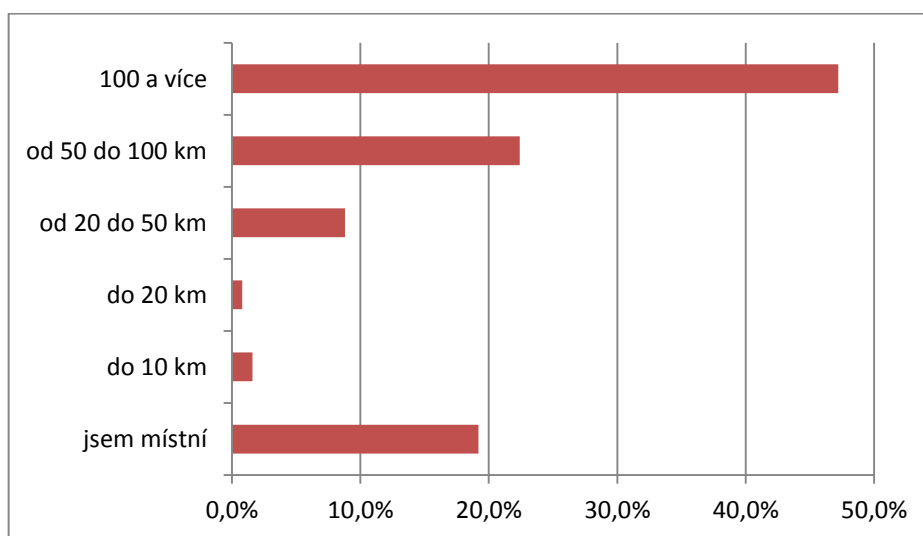
Výše vstupného může být vnímána jako vysoká vzhledem k cenám vstupného do okolních památek. Zároveň je třeba zohlednit, že se jedná o nejvýraznější barokně gotickou stavbu u nás, která je uvedena na prestižním seznamu UNESCO. Na druhou stranu výše vstupného může odradit některé skupiny návštěvníků, zvláště pak nízkopříjmové, od prohlídky této památky.

Otázka č.12: Jak dlouhou cestu jste jsem vážili?

Tabulka č.12: Vyhodnocení otázky č.12

vzdálenost	počet respondentů	procenta
jsem místní	24	19,2 %
do 10 km	2	1,6 %
do 20 km	1	0,8 %
od 20 do 50 km	11	8,8 %
od 50 do 100 km	28	22,4 %
100 a více	59	47,2 %

Graf č.14: Jak dlouhou cestu jste jsem vážili?

Téměř 50 % dotazovaných přijelo navštívit kostel ze vzdálenosti 100 a více km. Druhou největší skupinou byli respondenti ze vzdálenosti od 50 do 100 km. Dvě třetiny respondentů (celkem 87 návštěvníků) tedy přijelo ze vzdálenosti větší než 50 km. Pokud jsem porovnal tuto otázku s otázkou č.5, tedy s čím si památku nejvíce spojují, dospěl jsem k následujícímu závěru: 52 respondentů z 87 si tuto památku spojují se Santinim či s UNESCO, 23 s významným poutním místem, 9 se Žďárem a 3 se zámeckým areálem. Zbývá třetina respondentů jsou ti, kteří přijeli ze vzdálenosti do 50 km. Při porovnání s otázkou č. 5 jsem dospěl k následujícím výsledkům: Ze 38 respondentů si 21 tuto památku spojuje s významným poutním místem, 6 se Žďárem, 7 se Santinim, 2 s UNESCO, 2 se zámeckým areálem.

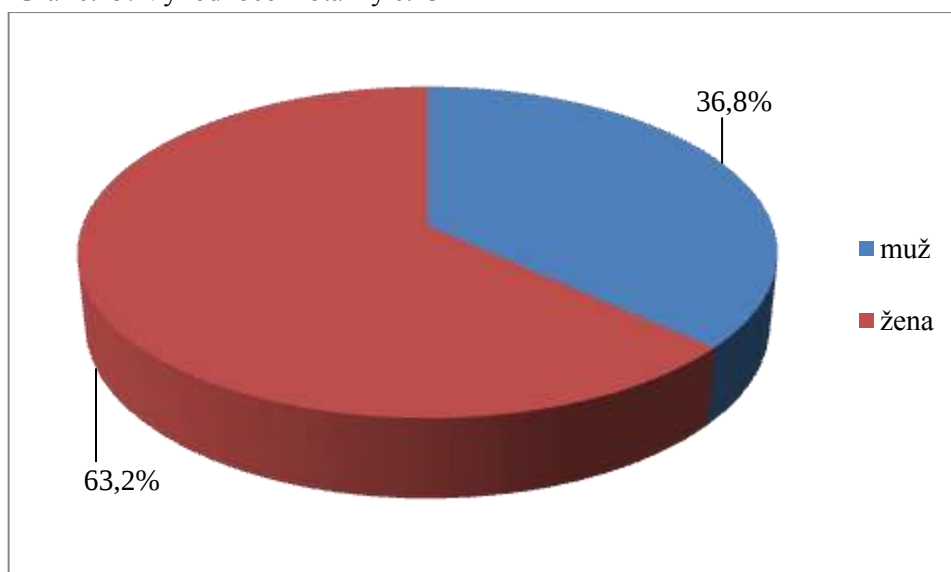
Z obou výsledných porovnání je patrné, že návštěvníci z okruhu do 50 km více vnímají poutní či sakrální charakter kostela na Zelené hoře, než návštěvníci, kteří podnikli delší cestu a památku vnímají spíše jako Santiniho dílo či památku zapsanou na seznamu UNESCO.

Otázka č.13: Jakého jste pohlaví?

muž - 46 respondentů (36,8 %)

žena - 79 respondentů (63,2 %)

Graf č.15: Vyhodnocení otázky č.13

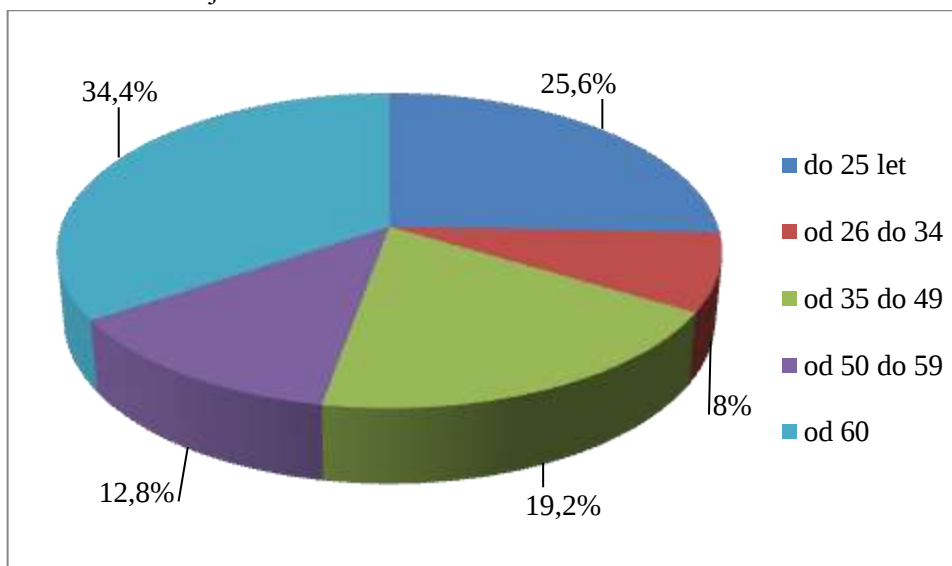
Z grafu vyplývá, že větší návštěvnost je zaznamenána u žen než mužů. Zde ale může hrát roli fakt, že ženy jsou obvykle vstřícnější k vyplňování dotazníku než muži.

Otázka č.14: Kolik je vám let?

Tabulka č.13: Vyhodnocení otázky č.14

věk	počet respondentů	procenta	muž	žena
do 25 let	32	25,6 %	7	25
od 26 do 34	10	8 %	4	6
od 35 do 49	24	19,2 %	10	14
od 50 do 59	16	12,8 %	5	11
od 60	43	34,4 %	20	23

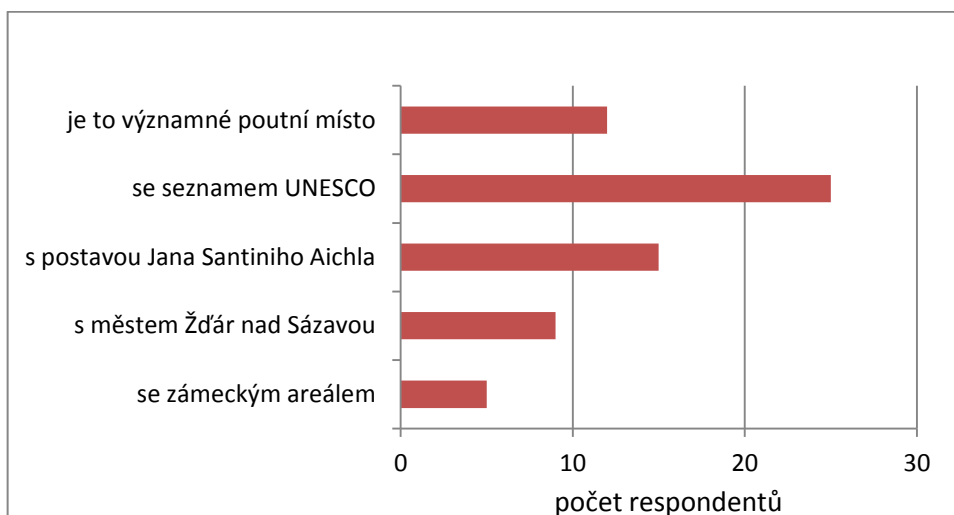
Graf č.16: Kolik je vám let?

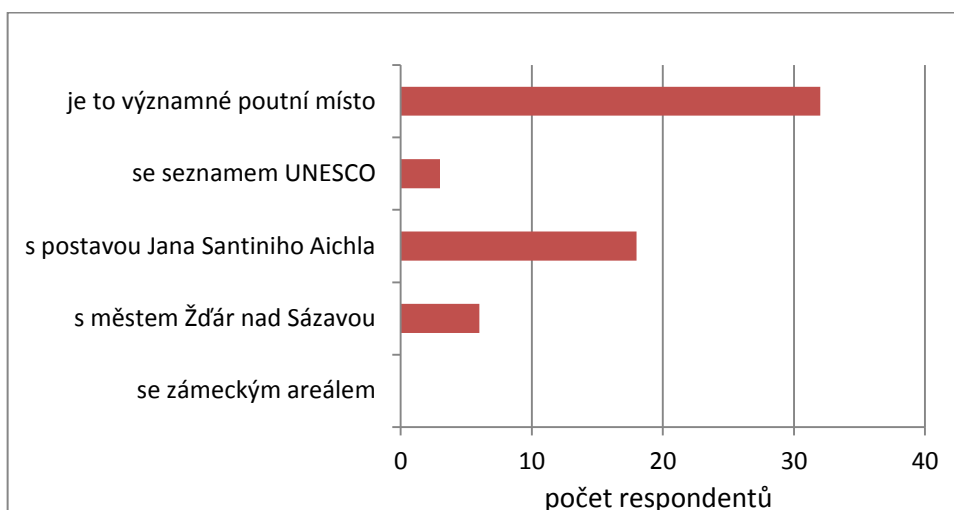
Jak vypovídá grafické znázornění necelých 35 % respondentů uvedlo věk nad 60 let. Zajímavá je druhá nejpočetnější skupina 25,6 % , kteří uvedli svůj věk do 25 let a kde je zcela patrné větší zastoupení žen, jak lze vyčíst z tabulky č. 13. Zbýlých 40 procent dotazovaných jsou lidé v produktivním věku mezi 25 až 59 lety.

Opět jsem počet respondentů rozdělil na dvě části. Do 50 let (66 dotazovaných) a nad 50 let (59 dotazovaných). Poté jsem každou skupinu zvlášť porovnal s odpověďmi na otázku č. 5, abych zjistil, jak která věková skupina vnímá kostel na Zelené hoře. Pro tento účel jsem vytvořil následující grafy.

Graf č.17: Věk do 50 let

Graf č.18: Věk nad 50 let

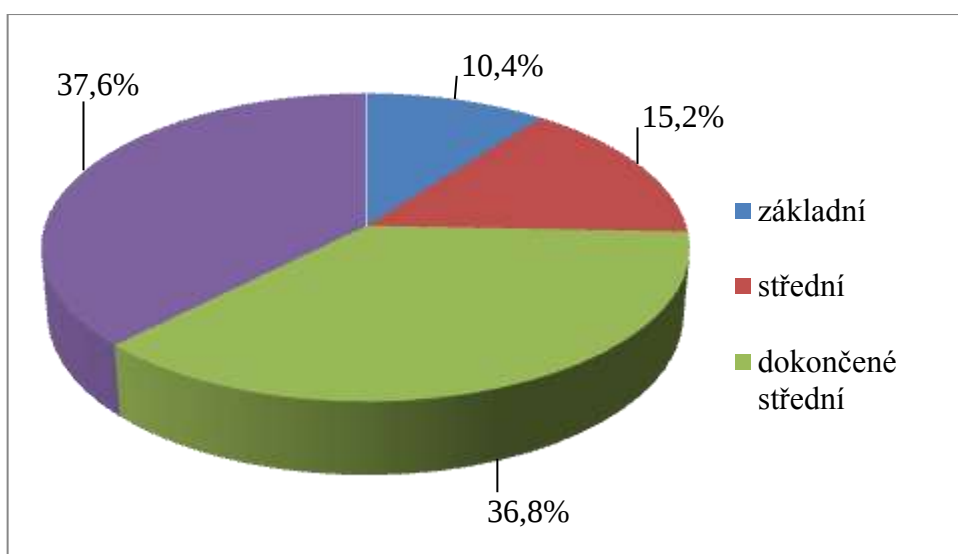
Z grafického znázornění je patrné, že respondenti v mladém a produktivním věku do 50 let vnímají kostel spíše jako památku UNESCO či Santiniho dílo. Naopak respondenti ve věku nad 50 let si spojují památku zejména s významným poutním místem. Důvodů může být několik. Dotazovaní ve věku nad 50 let, a to především místní a z blízkého okolí si ještě pamatují žďárské poutě konané na Zelené hoře, předtím než došlo k jejich přenesení do jiné části města. Měli tak možnost poznat atmosféru těchto akcí spojených s kostelem na Zelené hoře. Dalším důvodem bude jistě fakt, že zejména ti nejstarší respondenti vyrůstali v období, kdy byl ve společnosti patrný větší vliv katolické církve než nyní. Poutě jako takové neznamenal jen návštěvu pouťových atrakcí, ale byly především spojeny s účastí na slavnostních pouťových bohoslužbách.

Otázka č.15: Jaké je vaše dosažené vzdělání?

Tabulka č.14: Vyhodnocení otázky č. 15

vzdělání	počet respondentů	procenta
základní	13	10,4 %
střední	19	15,2 %
dokončené střední	46	36,8 %
vysokoškolské	47	37,6 %

Graf č.19: Jaké je vaše dosažené vzdělání?

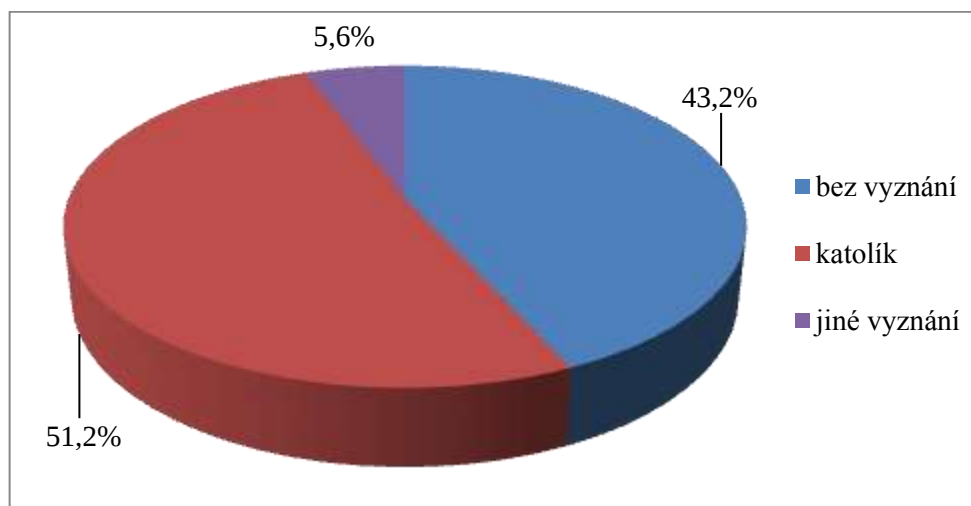
Z grafu je patrné, že převládají návštěvníci s dokončeným středním či vysokoškolským vzděláním a to téměř ze dvou třetin. Z toho lze tedy vyvodit, že památka oslovuje spíše návštěvníky s vyšším vzděláním.

16. Jakého jste vyznání?

Tabulka č.15: Vyhodnocení otázky č.16

	počet respondentů	procenta
bez vyznání	54	43,2 %
katolík	64	51,2 %
pravoslavný	0	0 %
jiné vyznání	7	5,6 %

Graf č.20: Jakého jste vyznání?

Jak lze z grafu vyčíst, víc jak polovina dotazovaných uvedla jako svoje náboženství katolickou víru. 43,2 % uvedlo, že jsou bez vyznání a 5,6 % označilo možnost jiné vyznání.

Znovu jsem u této otázky přistoupil k porovnání s otázkou č. 5. Respondenty jsem rozdělil na katolíky (64 respondentů) a bez vyznání (54 respondentů). U první skupiny, tedy u katolíků 40 dotázaných uvedlo, že kostel na Zelené hoře vnímají jako významné poutní místo, 16 dotázaných uvedlo, že si kostel spojují s Unesco či Santinim. Naproti tomu u respondentů bez vyznání 8 uvedlo, že kostel vnímají jako významné poutní místo a 21 dotázaných označilo UNESCO či Santiniho.

Výsledek je zcela očekávaný. Jako sakrální či církevní stavbu vnímají kostel na Zelené hoře především lidé věřící. Lidé bez vyznání si častěji spojují kostel s památkou UNESCO či s architektem Santinim. Důležitým faktorem pro využití této památky v oblasti církevní turistiky bude tedy i současný a budoucí religiózní vývoj ve společnosti. V tomto ohledu je Česká republika považována za zemi spíše ateistickou. Naproti tomu kraj potažmo okres, kde se památka nachází, patří co do počtu věřících k největším v české republice viz tabulka č. 16.

Tabulka č.16: Počet věřících v daných oblastech

oblast	počet obyvatel	katolík	Procento věřících	jiné vyznání	
Česká republika	10 436 560	1 082 463	10,4 %	381 121	3,6 %
kraj Vysočina	505 565	97 552	19,3 %	17 881	3,5 %
okres Žďár nad S.	43 037	10 225	23,8 %	1 707	4 %

2.5 Shrnutí dotazníkového šetření

2.5.1 Charakteristika profilu návštěvníka poutního kostela na Zelené hoře

Poutní kostel na Zelené hoře navštěvují všechny věkové kategorie. Mezi nejčastější návštěvníky se řadí ženy ve věku nad 50 let ze vzdálenosti větší než 50 km s dokončeným středním nebo vysokoškolským vzděláním. Kostel na Zelené hoře již znají dlouho a je pro ně atraktivní církevní památkou, kterou vnímají jako významné poutní místo. Často navštěvují podobné památky s církevní tematikou a zúčastňují se i bohoslužeb během jejich návštěv. Hlavním důvodem návštěv sakrálních staveb či míst je ale především výlet za poznáním. Stejně tak jsou pro ně důležité faktory jako spojení památky s významným jménem, v tomto případě s architektem Santinim, nebo zápis památky na seznamu světového kulturního dědictví UNESCO.

2.5.2 Vyhodnocení vztahu návštěvníků k sakrálním památkám a církevní turistice.

Obecně lze konstatovat, že Zelenou horu navštěvují spíše starší věkové kategorie. Nelze však opomenout poměrně zajímavou návštěvnost u mladých lidí do 25 let a to téměř 26 % všech dotazovaných, což lze vyhodnotit jako pozitivní jev.

Průzkumem bylo zjištěno odlišné vnímání kostela na Zelené hoře u respondentů rozdělených věkem, vzděláním, náboženským vyznáním či vzdáleností z místa bydliště. Pro tento účel jsem rozlišil respondenty na ty, kteří vnímají Zelenou horu jako významné poutní místo určené ke shromažďování věřících a na ty, kteří si ho spojují spíše s postavou architekta Santiniho či se seznamem UNESCO. Bylo tak možné porovnat tyto dvě skupiny v různých vztahových rovinách. Výsledkem je, že respondenti ve věku nad 50 let více vnímají sakrální význam památky, než respondenti v mladém či středním věku. Stejně tak je to u respondentů s vyšším vzděláním a u dotazovaných, kteří uvedli v dotazníku náboženskou příslušnost ke katolické církvi. Průzkum také poukázal na vysoký podíl těch, kteří přijíždějí na Zelenou horu ze vzdálenosti 100 a více km a naopak nízký podíl těch, kteří navštěvují kostel z blízkého okolí do 20 km. Vzájemným porovnáním odpovědí pak bylo zjištěno, že respondenti z okolí do 50 km, což zahrnuje i místní obyvatelé více vnímají náboženský význam této sakrální památky a zcela logicky mají i větší povědomí o bohoslužebném či kulturním dění v tomto kostele.

2.5.3 Potenciál Zelené hory k sakrálnímu cestovnímu ruchu

Přestože kulturní či duchovní program v kostele je spíše symbolický pro většinou dotázaných je poutní kostel významnou církevní památkou. Na základě dotazníkového šetření můžeme shrnout, že nejdůležitějším atributem celého areálu je architektonicky pestré řešení stavby propojené s bohatou symbolikou spjatou s židovsko-křesťanskou naukou. To je navíc umocněno dominantním postavením k okolní krajině a k zástavbě. Splňuje tak důležité aspekty poutního místa. Z těchto hledisek je znatelný největší potenciál této památky směrem k sakrálnímu cestovnímu ruchu.

Co se týče zájmu ze strany návštěvníků. Jak potvrdilo provedené dotazníkové šetření, zájem o návštěvu sakrálních či poutních míst není výsadou jen věřících lidí, ale v popředí zájmu je i u tzv. nevěřících spoluobčanů. Velmi pozitivní je i rostoucí zájem ze strany mladých lidí, které motivuje k návštěvě zejména uvedení památky na prestižním seznamu UNESCO či zájem o Santiniho dílo. Dvě třetiny dotázaných také uvedlo kladný postoj k účasti na bohoslužbě, v případě jejich návštěvy Zelené hory. Z toho lze vyvodit závěr, že obavy mezi propojením průvodcovské služby a liturgického využití památky nejsou opodstatněné. Negativní ohlasy z dotazníkového šetření jsou spjaty zejména s technickým stavem památky a týkají se především vnější omítky a neupraveného okolí kostela. Většina respondentů vnímá návštěvu památek, a nejen památek jako celek. Pokud jedna část celku nesplňuje alespoň obvyklý standard, negativně se to odrazí na celkovém obrazu o památce. Další potencionální hrozbou směrem k návštěvnosti kostela může být zhoršená ekonomická situace či negativní postoj nemalé části společnosti k církevním restitucím potažmo církvi jako takové.

3.5.4 Budoucí využití poutního kostela v rámci sakrálního cestovního ruchu

Záměry budoucího vlastníka a provozovatele kostela bych ohodnotil pozitivně. Pořádání pravidelných bohoslužeb a častější konání kulturních akcí napomůže k větší otevřenosti památky vůči veřejnosti a celkově k většímu povědomí o této památce zejména u místních obyvatel. První změny, které se týkaly průvodcovské služby byly návštěvníky vnímány pozitivně. Což potvrdilo dotazníkové šetření. Velmi důležitá bude vhodně zvolená propagace památky. Bylo by dobré použít tzv. cílenou formu propagace. Vhodným podkladem by mohla být charakteristika profilu typického návštěvníka vytvořená na základě tohoto dotazníkového šetření.

Větší návštěvnost v budoucnu by mohla ovlivnit i spolupráce s cestovními kanceláři či cestovními agenturami. Novým produktem by mohl být zájezd po významných sakrálních památkách v okolí Žďáru nad Sázavou popsanych již v teoretické části této bakalářské práce. Kromě Zelené hory by se jednalo o Baziliku Minor nacházející se v areálu zámku ve Žďáru nad Sázavou, impozantní kostel Nanebevzetí Panny Marie v Polné, židovskou synagogu v Polné, či malebný gotický kostelík ve Vítchově.

Z toho, co bylo uvedeno je zřejmé, že poutní kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře má potenciál na to být významnou církevní památkou, která se v budoucnu může výrazně podílet na sakrálním cestovním ruchu nejen regionu, ale celé České republiky.

3. Závěr

Tato bakalářská práce se zabývala zejména charakteristikou a vzájemným vztahem významné barokně gotické stavby poutního kostela sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře a sakrálního cestovního ruchu.

V úvodní části byla uvedena základní fakta týkající se této unikátní památky. Popsána byla historie areálu kostela, kde jsem připomněl významné slavnosti či naopak živelné pohromy, které se konaly nebo postihly Zelenou horu během dosavadní existence tohoto poutního místa. Další kapitola byla věnována podrobnému popisu této památky, kde jsem kladl důraz na architektonické ztvárnění v kontextu symbolického pojetí celého areálu kostela. V rámci kapitoly „významné osobnosti“ jsem kromě těch nejvýraznějších postav, jako byly sv. Jan Nepomucký, architekt Santini či opat Vejmluva, uvedl také osobnosti, které se výrazně zasloužily o obnovu a propagaci tohoto unikátního poutního místa. Součástí teoretické části bylo také obeznámení s pojmem sakrální cestovní ruch, kde jsem mimo jiné charakterizoval a krátce nastínil vývoj této formy cestovního ruchu jak v národním, tak světovém kontextu. Ke konci této kapitoly jsem ještě uvedl a krátce popsal několik sakrálních památek v okolí Zelené hory, který mají význam pro náboženský cestovní ruch v regionu.

Na úvod praktické části jsem popsal a vyhodnotil současné využití kostela v rámci církevní turistiky a to na základě sekundárního výzkumu. Na základě těchto informací jsem současné sakrální využití tohoto poutního místa označil jako sporadické a v rámci potenciálu této unikátní památky, jako nedostatečně využívané.

Hlavní část této bakalářské práce byla vypracována na základě vyhodnocení dotazníkového šetření mezi návštěvníky areálu kostela provedeného v letních měsících roku 2013. Vyhodnocením jednotlivých odpovědí respondentů na otázky z dotazníku a jejich vzájemným porovnáním byl vypracován profil nejčastějšího návštěvníka a zdůrazněn jeho kladný vztah k církevním památkám. Což potvrdilo i následné zjištění, že převážná většina návštěvníků vnímá sakrální a symbolický význam této památky ať už je zdrojem jejich motivace návštěva památky UNESCO, Santiniho vrcholné dílo, či návštěva významného poutního místa. Na základě toho lze konstatovat, že poutní kostel na Zelené hoře má potenciál být významnou a využívanou památkou pro sakrální cestovní ruch v České republice.

Dále jsem v této práci, na základě výsledků primárního a sekundárního výzkumu, kladně vyhodnotil záměr nového vlastníka památky směřující k větší otevřenosti a vstřícnosti vůči veřejnosti a k většímu liturgickému využití. S tím souvisí i možnost pořádání bohoslužeb pro skupiny návštěvníků v rámci zájezdu následně spojeného s návštěvou atraktivních sakrálních staveb v okolí zorganizovaného cestovními kanceláři, případně cestovními agenturami. Z tohoto pohledu by mohlo jít o zajímavé téma na navazující bakalářskou práci zabývající se vytvořením nového produktu (zájezdu), jehož hlavním motivem by byla prohlídka poutního kostela na Zelené hoře spojená s účastí na bohoslužbě.

Na úplný závěr bych rád uvedl vlastní poznatek, který jsem získal při vypracování této práce. Při častých návštěvách Zelené hory jsem si několikrát kladl otázku, co vnímali poutníci v 18. století při průchodu hlavní branou ambitu kostela. Vezmeme-li v úvahu v jakých podmínkách v té době lidé žili, dá se předpokládat, že daleko více vnímali výjimečnost, pokoru a duchovní rozměr této stavby než dnešní člověk žijící naopak v konzumní společnosti. Na druhou stranu vzrůstající zájem o sakrální cestovní ruch v současnosti ukazuje, že stále větší část veřejnosti má zájem o sakrální památky a duchovní tradice. Ani v budoucnu se nedá předpokládat, že statistika návštěvnosti Zelené hory bude atakovat nejatraktivnější turistické cíle v České republice, zároveň jsem ale přesvědčen, že si cestu na Zelenou horu najde dostatek návštěvníků či poutníků, kteří ocení výjimečnost této sakrální památky nacházející se v pomyslném srdci Evropy.

Použité zdroje

Tištěné zdroje:

ČESAL Aleš (2006). *Toulky českým tajemnem*, Vydalo Nakladatelství XYZ, s.r.o.
ISBN 80-87021-12-6

DAVID Petr, SOUKUP Vladimír (2004 / 2005). *Velká Cestovní Kniha*, Vydal: nakladatelství Soukup a David s.r.o. ve spolupráci s f. Marco Polo s.r.o., ISSN: 1212-3264

DROBNÁ Daniela, MORÁVKOVÁ Eva (2013). *Cestovní ruch pro střední školy a pro veřejnost*, Vydalo Nakladatelství Fortuna, ISBN 978-80-7373-079-6

HOLEČKOVÁ Marie (2006). *Vysočinou po stopách Santiniho*, Vydalo nakladatelství MH Beroun, ISBN 80-86720-27-6

HORYNA Mojmír (2009). *Kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře*, Vydal: NPÚ-ÚOP v Telči, ISBN 978-80-904240-1-2

CHUDÁREK Zdeněk (2009). *Kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře*, Vydal: NPÚ-ÚOP v Telči, ISBN 978-80-904240-1-2

JERIE Pavel (2009). *Kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře*, Vydal: NPÚ-ÚOP v Telči, ISBN 978-80-904240-1-2

MIKULE Stanislav (2008). *Kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře*, Vydalo Město Žďár nad Sázavou, ISBN 978-80-254-4041-4 (v knize neuvedeno: brož.)

Elektronické zdroje:

[1] Žďár nad Sázavou [online]. [cit. 2013-9-2] dostupný z WWW:
<http://www.zdarns.cz/turistika/>

[2] Zámek Žďár nad Sázavou [online]. [cit. 2013-9-2] dostupný z WWW:
<http://www.zamekzdar.cz/129-historie-klastera.aspx?sid=50&lid=131>

[3] Poutní kostel na Zelené hoře [online]. [cit. 2013-9-6] dostupný z WWW:
http://www.zelena-hora.eu/historie/kostel-sv-jana-nepomuckeho/#Podnet_a_priprava_stavby

[4] Oficiální web města Žďár nad Sázavou [online]. [cit.2013-9-12] dostupný z WWW:
<http://www.zdarns.cz/o-meste/zelena-hora.asp>

[5] Poutní kostel na Zelené hoře [online]. [cit. 2013-10-18] dostupný z WWW:
<http://www.zelena-hora.eu/osobnosti/opat-vaclav-vejmluva/>

- [6] Knihovna Josefa Matěje Sychry [online]. [cit. 2013-10-18] dostupný z WWW: <http://www.knihzdar.cz/?inc=ukaztext&idpolozkymenu=57>
- [7] Arcibiskupství pražské [online]. [cit. 2013-10-12] dostupný z WWW: <http://www.apha.cz/zemrel-prof-mojmir-horyna/>
- [8] Životopis Radslav Kinský [online]. [cit. 2013-10-23] dostupný z WWW: http://cs.wikipedia.org/wiki/Radslav_Kinsk%C3%BD
- [9] Zámek rodiny Kinských Žďár [online]. [cit. 2013-10-26] dostupný z WWW: <http://www.zdarns.estranky.cz/clanky/zamek-kinskych-zdar.html>
- [10] Zámek Žďár nad Sázavou [online]. [cit. 2013-10-23] dostupný z WWW: <http://www.zamekzdar.cz/139-konventni-kostel.aspx?sid=50&lid=147>
- [11] Zámek rodiny Kinských Žďár [online]. [cit. 2013-10-26] dostupný z WWW: <http://www.zdarns.estranky.cz/clanky/barokni-kamenny-most.html>
- [12] Regionální muzeum ve Žďáru [online]. [cit. 2013-10-26] dostupný z WWW: <http://www.muzeumzdar.cz/>
- [13] Technické museum v Brně [online]. [cit. 2013-10-26] dostupný z WWW: <http://www.technicalmuseum.cz/hamry-nad-sazavou-pamatka>
- [14] Horácké museum [online]. [cit. 2013-10-27] dostupný z WWW: <http://hm.nmm.cz/historie-2/>
- [15] Turismus náboženský, Arts Lexikon [online]. [cit. 2013-10-11] dostupný z WWW: http://artslexikon.cz/index.php/Turismus_n%C3%A1bo%C5%BEensk%C3%BD
- [16] Místo jako značka, magazín o CR [online]. [cit. 2013-11-10] dostupný z WWW: <http://www.mistojakoznacka.cz/article/jak-na-turismus-kulturniho-dedictvi/98/1/0>
- [17] Děkanský kostel v Polné [online]. [cit. 2013-10-27] dostupný z WWW: http://www.mestopolna.cz/vismo/dokumenty2.asp?id_org=12549&id=317942&p1=47207
- [18] Infocentrum Polná [online]. [cit. 2013-10-29] dostupný z WWW: zdroj: <http://www.infocentrumpolna.cz>
- [19] Synagoga v Polné [online]. [cit. 2013-10-29] dostupný z WWW: http://www.infocentrumpolna.cz/vismo/dokumenty2.asp?id_org=200080&id=1265
- [20] Kostel sv. Michala ve Vítchově [online]. [cit. 2013-10-30] dostupný z WWW: <http://info.bystricenp.cz/cil/14/kostel-sv-michaela-ve-vitochove-bystrice-nad-pernstejnem-bystricko>

[21] Helptour, Magni - cesty s příběhem [online]. [cit. 2013-10-30] dostupný z WWW:
<http://www.helptour.cz/aktuality/39/>

[22] Církevní výročí 2013 [online]. [cit. 2013-11-1] dostupný z WWW:
<http://www.nase-reformace.cz/>

[23] Poutní kostel na Zelené hoře [online]. [cit. 2013-11-2] dostupný z WWW:
<http://www.zelena-hora.eu/vstupne/>

[24] Klášterní noc [online]. [cit. 2013-11-2] dostupný z WWW:
http://www.santini.cz/klasterni_noc2013.html

Seznam příloh

Příloha A: Dotazník	76
----------------------------------	----

zdroj: vlastní tvorba

Příloha B: Obrazová příloh

<i>Příloha B1: Plakát - Klášterní noc</i>	78
---	----

zdroj: <http://www.zamekzdar.cz/245-klasterni-noc.aspx>

[online]. [cit. 2013-11-2]

<i>Příloha B2: Původní Santiniho nákres půdorysu kostela</i>	79
--	----

zdroj: <http://www.santini.cz/zdar-nad-sazavou-dalsifotografie1.html>

[online]. [cit. 2013-10-12]

Příloha A:

Dotazník

Vážení návštěvníci

Jsem studentem posledního ročníku Vysoké školy polytechnické v Jihlavě, kde studuji obor Cestovní ruch. Dotazník, který se Vám dostal do rukou je součástí mé bakalářské práce na téma Využití poutního kostela na Zelené hoře pro sakrální cestovní ruch. Cílem této práce je analyzovat současné a budoucí možnosti využití této památky pro obor cestovní ruch s hlavním důrazem na církevní turistiku. Výsledky této práce budou poskytnuty novému majiteli poutního kostela Římskokatolické farnosti Nanebevzetí Panny Marie ve Žďáru nad Sázavou, která se spolupodílí na tomto výzkumu.

Mnohokrát Vám děkuji za čas, který budete věnovat vyplnění tohoto dotazníku a přeji Vám mnoho úspěchů, jak v pracovním, tak v osobním životě.

Aleš Wasserbauer

Vámi vybranou odpověď prosím označte křížkem

1. Navštívili jste kostel na Zelené hoře poprvé?

☐ ano

☐ ne

2. V případě, že kostel navštěvujete opakovaně, jak často?

☐ jednou týdně

☐ jednou měsíčně

☐ jednou za rok

☐ několikrát do roka

☐ jednou za několik let

3. Při jaké příležitosti nebo za jakým účelem jste navštívili poutní kostel?

☐ výlet za poznáním

☐ zájezd pořádaný farností

☐ relaxační procházka

☐ v rámci bohoslužby

☐ společenská/ kulturní akce

☐ náhodně projíždím kolem

☐ součást poznávacího zájezdu

☐ jiný (jaký).....

4. Z jakého zdroje jste se o památce dozvěděli?

☐ znám kostel již dlouho

☐ od známých

☐ z internetu

☐ hledií

☐ od Cestovní kanceláře nebo Cestovní agentury

☐ Při návštěvě žďárského zámku, případně jiné památky v okolí

☐ jiný zdroj (jaký).....

5. S čím si tuto památku nejvíce spojujete?

- ☐ je to významné poutní místo
☐ s městem Žďár nad Sázavou
☐ s postavou Jana Blažeje Santiniho Aichla
☐ se seznamem Unesco
☐ se zámeckým areálem (bývalým cisterciáckým klášterem)

6. Navštěvujete často památky s náboženskou tematikou?

- ☐ ano často ☐ jen výjimečně ☐ obvykle nenavštěvuji

7. Je pro Vás poutní kostel na Zelené hoře atraktivní církevní památkou České republiky?

- ☐ ano ☐ spíše ano ☐ spíše ne ☐ ne

8. Zúčastnili byste se bohoslužby v případě, že by se konala v čase vaší návštěvy kostela?

- ☐ ano ☐ spíše ano ☐ spíše ne ☐ ne

9. Je podle vás dostatečně využít sakrální (náboženský) význam této památky?

- ☐ ano ☐ spíše ano ☐ spíše ne ☐ ne

10. Krátce napište co vás při návštěvě této památky nejvíce zaujalo?

.....
.....

11. Krátce napište co vás při návštěvě této památky nejvíce zklamalo?

.....
.....

12. Jak dlouhou cestu jste jsem vážili?

- ☐ jsem místní ☐ do 20 km ☐ 50 do 100 km
☐ do 10 km ☐ od 20 do 50 km ☐ 0 a více

13. Jakého jste pohlaví?

- ☐ muž ☐ žena

14. Kolik je vám let?

- ☐ do 25 let ☐ 26 do 34 ☐ 35 do 49
☐ od 50 do 59 ☐ od 60

15. Jaké je vaše dosažené vzdělání?

- ☐ základní ☐ střední ☐ dokončené střední ☐ vysokoškolské

16. Jakého jste vyznání?

- ☐ bez vyznání ☐ katolík ☐ pravoslavný ☐ jiné vyznání

Děkuji za vyplnění dotazníku

Příloha B: Obrazová příloha

Příloha B1: Plakát - Klášterní noc

Občanské sdružení Putování za Santinim, ve spolupráci
s ITC ŽDAS, KINSKÝ Žďár, Správa farnosti Žďár II,
Národní památkový ústav, za podpory Města Žďár nad Sázavou,
zvou příznivce kultury a historie na

Klášteřní noc

Pod záštitou senátorky a starostky města Ing. Dagmar Zvěřinové a hraběnky Thamary Kinské

Program:

18:00 Sál Konventu
Jakub Pustina
- operní recitál
Prof. Vít Vlnas, Národní galerie v Praze
- přednáška „Svět barokního umění“

20:00 Basilica minor Nanebevzetí Panny Marie
Komorní orchestr města Blanska
- koncert „Vivaldi v duchovním prostoru“

22:00 Poutní kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře
Prof. Jan Royt, Karlova univerzita v Praze
- přednáška „Ikografie nejkrásnější Santiniho stavby“

JANÁČKOVO KVARTETO
- světoznámé hudební těleso v programu „Pocta Santinimu“
J. I. Pleyel, W. A. Mozart, P. I. Čajkovský

23:30 P. Vladimír Záleský
- Slovo na dobrou noc

SOBOTA 7. září
2013
290. výročí úmrtí
Jana Santiniho Aichla

Vstupné: 150,-Kč

**Areál bývalého kláštera
a zámku Kinských
ve Žďáře nad Sázavou
7. září 2013**

Příloha B 2: Původní Santiniho nákres půdorysu kostela

